REVISTA TEOLOGICĂ

ANUL XXI. IAN.—FEBR. Nr. 1—2
1931

Anul XXI. Ian.—Febr. 1931 Nr. 1—2.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

ABONAMENTUL: Pe un an 260 Lei. Pe o jumătate de an 130 Lei.
Pentru studenţi pe un an: 200 Lei.

SPRE STATUL PĂGÂN.

BISERICA RĂSTIGNITĂ.

Nimeni nu poate osândi preoţimea noastră pentru exagerate pretenţii de viaţă confortabilă, pe care le-ar fi avut vr'odată. Viaţa preoţimii ortodoxe de pretutindeni, dar mai ales din Ardeal, s'a distins totdeauna printr'o simplitate aproape ţărănească, printr'o modestie creştinească şi printr'o sărăcie vecină cu mucenicia.

Indeosebi faţă de stat pretenţiile preoţimii au fost totdeauna sub nivelul înaltelor ei vrednicii şi realizări.

Astăzi nime nu mai contestă adevărul, că statul român s'a închegat, s'a desvoltat şi a ajuns la măreţia lui de astăzi mai ales prin osârdia, ostenelile şi eroismul slujitorilor sfintei noastre Biserici. De aceea, cucernicii voevozi, vieţile cărora alcătuesc cele mai glorioase pagini ale istoriei neamului românesc au şi înzestrat instituţia sacră cu cele necesare pentru mântuitoarea operă de zidire sufletească şi de înzdrăvenire naţională, pe care o săvârşia în mijlocul neamului. Iar poporul credincios niciodată nu şi-a uitat de dreptatea cuvântului din Scripturi: „Vrednic este lucrătorul de plata sa". Nu a refuzat să răsplătească, după puteri, ostenelile păstorilor lui sufleteşti.

După furtunoasele vremi de pe la mijlocul veacului trecut în Vechiul Regat statul a secularizat averile bisericeşti. In schimbul acestor averi statul s'a obligat însă, prin legea clerului mirean din 1893, să acopere din propriul său buget nevoile materiale ale Bisericii şi ale aşezămintelor ei. După răsboiul întregirii noastre naţionale şi bisericile autocefale din noile provincii româneşti au intrat sub scutul României nouă, beneficiând de ajutorul statului.

A urmat Legea de organizare unitară a statului [Constituţia] şi celelalte legi prin care acesta îşi înoieşte obligaţia de a acorda protecţiunea şi ajutorul material Bisericilor din cuprinsul ţării.

Şi — până anul acesta — statul şi-a împlinit datoria... de bine, de rău. Adevărat că faţă de Biserica ortodoxă s'a arătat mai maşter decât faţă de cultele minoritare. Nedreptatea aceasta, subliniată de noi şi de alţii în atâtea rânduri, însă, putea fi rectificată după prevederile Constituţiei şi a celei mai elementare dreptăţi.

Anul trecut viaţa de stat a intrat într'o zodie de greutăţi dintre cele mai alarmante, iar viaţa gospodărească a ţării întregi în zodia unei mizerii fără precedent. Guvernul s'a alarmat şi a căutat mijloace de îndreptare a situaţiei, ori măcar de zăgăzuire a prăvălirii totale. In loc să găsească însă mijloace de sporire a productivităţii pe toate terenele şi să facă economiile necesare unde acestea se pot face; în loc să micşoreze nesfârşitele regimente de sinecurişti recrutaţi din pleava clientelei politice, din mulţimea anonimă chinuită de foamea milenară; în loc să desfiinţeze absurda şi costisitoarea lege administrativă care înghite câteva miliarde din bugetul Statului şi în loc să desfiinţeze duzina de case autonome, ale căror consilii de administraţie cheltuiesc cel puţin de câtevaori cât costă întreţinerea tuturor cultelor din ţară — guvernul şi parlamentul său s'a oprit la etern inoperanta măsură a micşorării salariilor funcţionăreşti şi a sporirii impozitelor...

Dar, în definitiv, dacă situaţia era de aşa natură, încât să reclame jertfe dela toţi cetăţenii şi dela toate instituţiile ţării, de bunăseamă nu preoţii şi Biserica erau cei dintâi ca să protesteze împotriva reducerilor bugetare, reclamate, dacă nu de necesităţile reale ale statului cel puţin de neputinţele duhovniceşti ale conducătorilor lui.

In preajma alcătuirii ultimului buget, pe 1931, Biserica noastră şi-a spus cuvântul prin reprezentanţii săi legiuiţi: Ea înţelege să aducă jertfele ce i se cer, în măsura în care li se impun şi altor instituţii, dupăce va fi fost pusă însă pe picior de egalitate proporţională cu celelalte culte, privilegiate până acuma.

Atitudinea Bisericii era şi dreaptă şi demnă. Ea izvora dintr'o superioară înţelegere a crizei acute prin care trece statul, dar şi dintr'o clară conştiinţă a drepturilor sale, atât de crunt nesocotite până astăzi.

Ce-a făcut însă statul — recte ministerul Instrucţiunii şi al Cultelor — pe urma acestei atitudini? A măcelărit bugetul Bisericii atât de îngrozitor, încât, dacă se va aplica, va duce sigur la o desorganizare a instituţiei sacre, care totuş a contat până astăzi — şi credem că mai contează — ca unul dintre cei mai puternici stâlpi pe cari se razimă însăşi existenţa statului, câtă vreme acesta ţine să fie *creştin*.

Guvernul nu s'a mulţumit să amputeze bugetul cultelor în măsura amputărilor făcute bugetelor altor departamente; nu a tăiat 10—15—20 de procente, ci a tăiat aşa, cu nemiluita, cât a cuprins cuţitul: 30—40—70 de procente. La capitolul bugetar al trebuinţelor materiale a tăiat peste jumătate. Consiliile eparhiale şi protopopiatele le-a desfiinţat aproape. Iar brumei de personal administrativ şi misionar pe care i l-a lăsat Bisericii, i-a aplicat o curbă de sacrificiu care uneori întrece în asprime îndoitul şi întreitul curbei aplicate funcţionarilor de stat. E nedrept. E stupid de nedrept.

Asta-i răsplata Statului faţă de Biserică, pentru neclintita jertfelnicie cu care l-a ajutat de-alungul

istoriei — ar zice, îndurerat, un preot bătrân, făcându-şi modest bilanţul ostenelilor sale curate şi punându-l alături de mizeria pe care i-o îmbie astăzi prezumptivul său „protector" constituţional.

Iar noi, ăştia mai tineri, o spunem fără reticenţe: Asta-i primul pas spre separaţia Bisericii de Stat. Nu noi am dorit-o. Nici n'o dorim. O inaugurează însă statul [adecă guvernul actual]. Nu de-odată, ci în rate. Ca durerea să fie mai îndelungată.

Asta înseamnează, că Rusia ne este vecină. Guvernul o dovedeşte îndeajuns de brutal.

Dar ce ne facem *noi* în această situaţie? Ce vor face *slujitorii* Bisericii, preoţi şi mireni deopotrivă? *Vom slujì.* Cu şi mai multă credinţă, cu şi mai cald devotament. Ca să plăcem lui Dumnezeu şi să câştigăm dragostea credincioşilor noştri. Cu ei au trăit înaintaşii noştri şi Biserica dreptmăritoare a lui Hristos şi se vede că *numai* cu ei îi este dat Bisericii să treacă la tot mai multă şi mai *curată* glorie în viitor. Nu cu stăpânitorii veacului acestuia. Vom sluji deci suferind şi vom suferi slujind, în credinţa că „celce va răbda până la sfârşit, se va mântuì". Dar fie-ne îngăduit să mai adăogăm o vorbă: Să rabde *toţi*. Ca nici unul să nu fie dat stricăciunii — de judecata oamenilor sau de-a lui Dumnezeu.

Şi să s'aplice măcar în Biserică porunca lui Pavel [adresată, e adevărat, Tesalonicenilor, dar sânt şi în Biserica românească „Tesaloniceni"]: „Cine nu lucrează, nici să nu mânânce". Vlădicii să privegheze.

Şi încă ceva. Parlamentul care a ţinut să răstignească Biserica prin bugetul nou, numără între membri săi câteva duzini de preoţi. Ce-ar fi dacă aceşti preoţi s'ar solidariza în suferinţă cu fraţii lor întru slujirea lui Hristos şi şi-ar depune mandatele? Căci solidarizându-se numai teoretic, lumea ar fi ispitită să creadă, că stau în parlament numai pentru diurnă şi nu ca să apere, chiar şi cu sacrificii, drep-

tatea, în slujba cărora stau prin îndoita lor calitate: de preoţi şi parlamentari.

Dacă ar avea curajul creştinesc şi românesc de a-şi depune mandatele, preoţii parlamentari ar ieşi cu obrazul curat din încurcătura în care i-au adus şefii lor politici. Şi asta nu e chiar aşa de puţin pentru un preot.

*

Un lucru pare sigur: „Focul“ de acum ne va fi spre curăţire. Nu spre „curăţare“. Spre „curăţare“ poate că le va fi altora. Ii deplângem de pe-acum şi ne vedem de treabă.

Prof. NICOLAE COLAN.

BISERICA GRECEASCĂ DE AZI.[1]

Cunoaştem pe Greci sub multe aspecte, după lunga serie de epoci, în cari acest popor şi-a desvoltat şi manifestat sub influinţa împrejurărilor mereu schimbate o lature sau alta a fiinţii sale etnice. La baza tuturor acestor aspecte întâlnim fireşte câteva trăsături, cari disting spiritul grec de spiritul altor popoare şi-l menţin în linia unei desvoltări organice.

Cunoaştem pe Grecii timpurilor antice, îndrăgostiţi de armonie şi de claritate, de armonie în arta plastică, în literatură şi în v i a ţ a sufletească; de claritate în ordinea cugetării şi-a expresiei. O armonie care nu exclude sublimul, însă îi proporţionează dimensiunile şi elementele singulare astfel, încât îi ia orice posibilitate de-a tulbura echilibrul sufletesc al spectatorului cu sensaţii de spaimă, de mister, de neobişnuit.

Ceeace este la alte popoare şi în natură chiar, aproape ireconciliabil, armonia şi majestatea, claritatea şi adâncimea, şi-a găsit la Grecii antici sinteza mai mult sau mai puţin perfectă.

Cunoaştem pe Grecii timpurilor bizantine. Creştinismul şi sângele oriental varsă în fluviul sufletului grec curente considerabile de misticism, cari-i tulbură apele limpezi şi egale. Elementele psihice amalgamate în sinteza antică se descătuşează violent şi pretind fiecare viaţa pe cont propriu. Armonia vieţii sufleteşti este destrămată de ideia cre-

[1] Conferenţă ţinută la despărţământul „Astrei", Sibiu.

ştină a antitezelor din natura omenească şi de lupta unora împotriva altora.

Se concepe ce-i drept şi la capătul acestei lupte o linişte, dar ea este mult deosebită de cea antică; armonia creştină nu se mai realizează sub egida esteticului şi-a bucuriilor vieţii terestre, ci sub stăpânirea spiritului şi a năzuinţelor lui spre transcendent; de aceea armonia creştină cere complecta subjugare a instinctelor trupeşti şi se realizează greu şi de puţini numai — şi prin luptă necurmată. Aspectul comun al vieţii sufleteşti este tocmai de aceea: lupta. Ascetismul care a înflorit în timpurile bizantine mai mult decât ori când, este mărturia vie a acestei lupte.

Armonia realizărilor artistice, produs al spiritului ce nu se vrea tulburat în gustarea liniştită a lumii acesteia, de semnalele înăbuşite ale realităţilor acestui *cosmos*, face loc disproporţiei şi exagerării capabile prin neobişnuitul lor să trezească sufletul la sensaţia misterului, la spaima de el sau la dorinţa nebună după el.

Mulţumirea cu această lume şi-a sfârşit veleatul. Ea este zdruncinată de sensaţia misterului care ne înconjoară de pretutindeni. Sufletul nu se mai odihneşte mulcom în contemplarea liniilor simetrice ale Partenonului, ci e aruncat prin toate adâncurile experienţelor tăinuite, strivit de imensitatea sau de strâmtoarea spaţiului din bisericile bizantine, de întunerecul lor sumbru, de culorile cu reflexe bizare produse de jocul razelor luminii, de fresca sau mozaicul acelor biserici. Liniile ascetice ale sfinţilor bizantini indică alte idealuri, sunt un continu memento pentru cel care-şi leagă prea mult preocupările de viaţa aceasta.

Frumseţea stilului clasic face loc exagerării într'o direcţie sau alta şi se ajunge când la prolixitate şi preţiosism dezagrabil, când la asprime informă barbară. Se înţelege că se ivesc uneori şi virtuoşi ai expresiei clare şi totuşi bogate; şi aceasta cu cât

sunt mai aproape de antihitate: la un Hrisostom şi la alţi părinţi ai veacului al IV-lea.

Dar aceasta se petrece excepţional. In viaţa socială, alăturea şi în faţa luxului exorbitant şi a despotismului cercurilor înalte cari înconjoară pe autocratul, din vârful tronului strălucitor se ridică protestatară în umilinţa şi simplitatea ei asceza şi intransigenţa monahismului studit şi atonic, ca un alt profetism eroic.

Un val de viaţă fierbinte şi tumultuoasă, încinsă de preocuparea dominantă a religiosului, a misterului divin, tinzând dureros spre armonia din urmă în lumea spiritului — *aşa se prezintă epoca bizantină.*

Cunoaştem pe Grecii timpurilor grele de sub jugul turcesc, timpuri asemănătoare celor deplânse de profetul Ieremia după robia poporului ebreu. Lipsind condiţiile materiale şi libertatea indispensabilă manifestărilor superioare ale spiritului, asistăm la o însemnată scădere a puterii de creaţie şi în genere la o domolire aproape de stingere a vâlvătăii ce a fost viaţa poporului grec în epoca bizantină. Religia nu mai este atât o biciuire a patimilor cu obiecte terestre şi-o îmboldire spre culmile spiritualităţii [aspectul luptei acestor antiteze devine tot mai şters], cât o mângăiere a obiditului popor, o licărire de speranţă şi o încurajare în mijlocul suferinţelor sub cari e aproape gata să sucombe.

Religia ajunge o putere de apărare naţională, legăturile sufleteşti ale poporului grec primesc caracterul legăturilor de totdeauna ale poporului românesc faţă de creştinism.

Poate că aceste timpuri de comunitate a popoarelor ortodoxe în aceeaş suferinţă, au imprimat mai mult ortodoxiei pecetea aşa de unitară şi caracteristică. Poate că aceste timpuri au asimilat creştinismul în mod perfect fiinţii etnice a acestor popoare, făcând-o din putere externă una internă, în loc de biciu extern un germene intern ce se desvoaltă în mod firesc.

In Biserică se refugiază tot patrimoniul neamului şi toată lupta pentru apărarea naţională. Toate elitele intelectuale se preoţesc, toate manifestările culturale sunt religioase. Aceste timpuri produc minunatul folclor, o concretizare a uniunii sufleteşti între naţional şi religios. Eroii cântecelor poporale, lupta cu păgânismul străin apărându-şi neamul creştin, desrobirea sf. Sofii este idealul naţional al celor mai multe legende. O temă comună în ele este că Turcii au cucerit sf. Sofie tocmai în momentele când se săvârşea în ea sf. Liturghie. Preotul din altar s'a făcut nevăzut, tot aşa şi împăratul Constantin XI. Fiul împăratului, Constantin XII, se va ivi odată să mântuiască din mâna păgânilor sfta biserică şi-atunci în mijlocul ei se va arăta ca din pământ împăratul şi preotul liturghisitor şi se va continua Liturghia de unde s'a întrerupt, ca şi când răstimpul întreruperii n'ar fi fost real, ci numai o scurtă străfulgerare de vis.

Mult a contribuit la unificarea religiosului şi naţionalului şi faptul că patriarhul din Constantinopol ajunge sub Turci şi autoritatea de drept în chestiunile civile pentru conaţionalii săi. Această uniune într'o persoană a celor două puteri, religioasă şi civilă, crează conştiinţa că ele şi *trebuesc* împreunate totdeauna, când împrejurările permit, de împărat, iar când acesta lipseşte de şeful religios. Numai ţinând seamă şi de această stare de spirit se poate explica acceptarea relativ liniştită a organizaţiei Bisericii ca instituţie de stat, în regatul grec de după 1821.

In sfârşit, cunoaştem pe Grecii timpurilor noastre, oameni de o permanentă tensiune în activitate. Rar ai putea găsi grec indolent când e vorba de interesele sale vitale şi nici nu cred să fi auzit undeva această caracterizare. Cu spiritul veşnic la pândă, gata să-şi apere interesele şi să şi le promoveze cu orice risc, îndemânatic la vorbă, iute în mişcări, ager la minte, îţi lasă impresia unui popor exercitat în arta dobândirii bunurilor vieţii, pe o cale uşoară,

indirectă. Găseşte el vreme, nu-i vorbă, printre ocupaţii şi chiar şi în timpul lor să-şi soarbă cafeluţa, dar spiritul lui nu se odihneşte nici în aceste momente, ci plănueşte sau conversează. Adunaţi în faimosul cafenion — o dughiană strâmtă, joasă, înecată în norii fumului de ţigară, — câte 3—4 la o masă cu capetele unul într'altul, argumentează pasionat, deodată în contradictoriu, avantajele dinastiei sau ale regimului republican, îndreptăţirea comunismului, politica externă a lui Venizelos ş. a. Nu arareori dacă ducându-te la frizer îi vei spune că studiezi teologia, te va întreba în plin exerciţiu al funcţiunii sale, despre existenţa lui Dumnezeu, despre purcederea Duhului Sfânt sau despre alte chestiuni teologice în cari se dovedeşte uimitor de umblat şi de agil.

Grecul face negustorie şi discută metafizică, speculează în ambele forme cu egală plăcere şi abilitate. In toate timpurile acest popor a arătat o pasiune pentru explicaţia logică a problemelor existenţei. O pasiune într'un grad pe care noi sau alte popoare de aci ni-l putem închipui, pentrucă ne dăm seama de mărginirile instrumentului mintal pentru soluţionarea acestor fel de probleme şi deci de zădărnicia acestei pasiuni. Celelalte popoare apelează şi la alte puteri spirituale pentru percepţia misterelor vieţii şi alinarea dorului după adevărul transcedent aparenţelor. Grecul acordă încrederea nelimitată raţiunii şi argumentării clare, stringente. Putem vorbi la el de-o mistică a logicii. Toată învăţătura creştină despre Dumnezeu a fost turnată de el în tiparul, precis delimitat, al câtorva noţiuni formate prin abstracţiune. El nu se mulţumeşte şi nu se poate împăca, cu neprecisele şi tumultuoasele simţiri subconştiente, vagi şi nesigure, despre divinitate.

Creştinismul în formă ortodoxă ocupă şi azi ca întotdeauna un loc central în viaţa poporului grec. Sentimentul naţional cuprinde în sine pe cel al ataşării la Biserica ortodoxă şi cine atacă ortodoxia

este considerat ca un duşman elenismului. Comunismul care contează pe numeroşi adepţi în proletariatul intelectual [în studenţime] — mai bogat ca oriunde şi în muncitorii din porturi — este o apariţie trecătoare datorită mizeriei materiale aruncate peste populaţie de cheltuielile îndelungatelor răsboaie, de dezastrul din Asia Mică şi de povara întreţinerii a 2 milioane de refugiaţi din Turcia. In orice caz el nu înseamnă un pericol pentru ortodoxia grecească. Rând pe rând adepţii neinteresaţi dintre intelectuali încep să-l părăsească sub presiunea valului de spiritualitate europeană, care ajunge, deşi totdeauna mai anevoie, şi în Grecia. Credincioşi îi rămân doar agitatorii plătiţi sau purtaţi de cine ştie ce uri neostoite.

Câteva cazuri de prozelitism catolic, petrecute în ultima vreme, prin activitatea şcolilor străine, printre tinerele odrasle a provocat o reacţiune atât din partea opiniei publice cât şi din a statului, care a interzis copiilor autohtoni frecventarea acestor şcoale şi preoţilor uniţi costumul preoţilor ortodocşi spre a nu amăgi pe credincioşii ortodocşi.

O problemă interesantă, dar o problemă pentru sine şi desigur foarte grea, ar fi aceea de-a preciza până în amănunte, cari sunt elementele sufleteşti cari ţin pe Grec aşa de strâns legat de ortodoxie, cari sunt punţile de legătură dintre el şi ea şi aşa dar cum se reflectă ea în sufletul lui, care este culoarea ortodoxiei greceşti? Departe de mine gândul şi pretenţia de-a epuiza această problemă. Vreau numai să insinuez măcar vag unele laturi ale ei, să aduc o neînsemnată contribuţie sau măcar o stimulare pentru rezolvarea ei. Spre aceasta va folosi, afară de unele consideraţii anterioare, o cercetare în treacăt a unora din manifestările religioase ale poporului grec. Empiric, legăturile acestea se înfăţişează la fiecare individ ca o participare spontană la cultul dumnezeesc, pe care îl urmăreşte dela început până la sfârşit angajat cu întreaga fiinţă în acţiunea dramatică înrădăcinată în sufletul lui încă din copilărie. Şi preotul, dar ceeace-i pentru noi mai

interesant, şi credincioşii *sunt conştienţi* — în baza unei temeinice iniţieri în sensul cultului şi în cuprinsul credinţii, — de realitatea acţiunii indicată de cântările şi mişcările liturgice, sunt convinşi că în acele momente în prezenţa lor Hristos împlineşte în cer şi în Biserică misiunea sa întreită, se roagă la Tatăl pentru noi prin gura preotului, pregăteşte jertfirea proprie în ordinea în care s'a realizat în istorie, se jertfeşte în altar şi rămâne ca jertfă permanentă pentru mântuirea fiecărui om. Poporul asistă şi prin reprezentanţii săi, psalţii, dă expresie întregei game de sentimente provocate de-o asemenea privelişte, întocmai ca în cazul tragediilor antice. Adesea Hristos apare în uşile cereşti învăţându-i, îndemnându-i, cerându-le mărturisiri de ataşare, asigurându-i de realitatea şi de importanţa jertfei sale. O dramă reală între Dumnezeu şi om ce se desvoaltă treptat, îşi ajunge punctul culminant în sacrificarea eroului pentru idealurile sale şi-un final de preamărire a faptei sale roditoare. O preînchipuire a întregului proces cosmic dintre Dumnezeu şi om, concretizat în învăţătura dogmatică creştină. Glasul preotului ia accente dureroase, tragice sau sărbătoreşti, strălucitoare de bucurie, sau îndemnătoare, după cum e la un punct sau altul al acţiunii liturgice. Credinciosul retrăeşte de fiecare dată, ca pe o realitate nouă, surprinzătoare, mai minunată decât se poate spune, cursul întregei Liturghii. Cântările, cetirile, mişcările persoanelor liturghisitoare încetează să fie forme sau simple simboale cari ne pot face sau nu să medităm, după dispoziţia subiectivă. Ele devin şi pentru participanţi aceea, ce sunt de fapt: expresia imediată a unei realităţi mistice. Răceala ce emană din convingerea că ceeace se petrece este o formă goală de mii de ori repetată, dispare, şi în locul ei intră viaţa antrenată treptat până la belşugul supraabondent al extazului. Versetele de cântare sau de lectură sfântă sunt rostite anticipat în şoaptă caldă de fiecare credincios. Refrenul δόξα σοι Κύριε, mărire ţie Doamne, adie des, la sfârşitul fiecărei

enunţări solemne, ca un suspin printre capetele cufundate în meditaţie.

Rar întâlneşti grec care să nu-ţi ştie cânta, puţin pe nas, cu o căldură familiară, toate cântările învăţate în copilărie la strana psalţilor. Cântarea bisericească, formează cea mai mare parte din patrimoniul muzical al individului; un patrimoniu care nu se deosebeşte în melodie de celelalte cântece naţionale decât cum se deosebesc doinele noastre între olaltă. Mărturia sfântului Ioan Gură-de-Aur despre creştinii contimporani cari arau cântând imne bisericeşti este adeverită ca o realitate şi în zilele noastre, la poporul grec.

In catedrala din Atena se predică de două ori pe zi, odată după sfânta Liturghie şi a doua oară după prânz, în faţa unui public revărsat dela iconostas până la treptele din faţa bisericii. Predica însă, continuând o veche tradiţie şi întâlnind la ascultători un aparat aperceptiv desvoltat, nu abuzează de moralismul suspendat şi de locurile pioase comune, ci se ancorează adânc în fiinţa învăţăturii dogmatice, în multiplele ei sensuri, epuizând de fiecare dată proaspete comentarii pe marginea vieţii, comentarii cari sunt prin ele înşile cel mai puternic îndemn la revizuirea conştiinţii şi la formularea idealurilor de conduită bine plăcută lui Dumnezeu. A nu uita pe Dumnezeu şi sufletul omenesc nici un moment, a analiza emoţionant şi temeinic legătura dintre aceşti doi factori, este prima şi cea mai de căpetenie temă a predicii. Veşnic surprinzătoare şi substanţială, cu belşug de înţelepciune din Sf. Părinţi, ea trezeşte în om sensaţii nouă, proectează lumină în colţurile cele mai uitate ale sufletului, întâlneşte probleme nuanţat puse de individ şi-l provoacă să-şi pună altele. Nu gesturi studiate, nu emoţii artificiale, nu poză, ci o înflăcărare firească treptată, o contaminare a întregului exterior de ideile şi sentimentele interne.

Predicarea cuvântului dumnezeesc nu se face de preoţii bisericilor, ci există pentru aceasta o

instituţie anume: cea a predicatorilor misionari. Ţara este împărţită în mai multe despărţăminte şi fiecare este încredinţată unui astfel de predicator misionar. Chiar şi laicii pot primi această slujbă. S'a întâmplat adesea că în decursul Liturghiei un amator s'a ridicat şi-a început să predice, ceeace s'a oprit ulterior foarte strict. Nu arareori întâlneşti la răscruci şi pe pieţe predicatori improvizaţi cari opresc trecătorii cu propoveduirea lor. Atunci te gândeşti la Apostolul Pavel care predica acum două milenii pe pieţele Atenei pentru prima dată pe Hristos cel răstignit.

O problemă parţială din cea a legăturilor sufleteşti ale grecului cu ortodoxia ar fi aceea a raportării sale faţă de persoanele divine şi sfinte. O raportare greu de definit, însă care va fi înţeleasă gândindu-ne la cea a poporului nostru faţă de aceleaşi persoane. Nu este în ea nici sentimentalismul duios al Ruşilor, nici dragostea materializată, aproape de erotism şi de multe ori aşa de artificială şi de dulceagă, a pietăţii catolice, nici tendinţa de anihilare a propriei conştiinţe în contact cu divinitatea depersonalizată şi sumbră a misticei germane, ci o notă de familiaritate firească, neafectată şi nepremeditată, purificată în acelaş timp de orice reminiscenţe materiale şi pământeşti. Cea mai favorită dintre persoanele sfinte este Panaghia, Născătoarea de Dumnezeu, scutul vieţii şi tovarăşa nedespărţită a creştinului.

Biserica privită ca întreg este într'o dependenţă aproape sclavică de Guvern. Până la izbucnirea războiului pentru independenţă [1821] fiecare eparhie din Grecia de azi era în directă ascultare de patriarhatul din Constantinopol. Revoluţionarii au interzis dependenţa de organizaţii bisericeşti din extern, şi mai ales de patriarhat, care se afla pe teritorul Turcilor cu cari erau în războiu.

La 1833, regentul regelui minor Oto Maurez dădu Bisericii greceşti o organizaţie pe baza principiilor protestante şi în unele după modelul Sf. Sinod rusesc. Intru aceasta fu ajutat de o fire pa-

sionată, îndârjită în ideile sale protestantizante cu privire la chestiunele externe ale Bisericii, de teologul Farmakides. Biserica fu transformată într'o instituţie de stat în rând cu oricare alta, fără nici o autonomie, sugrumată în toate de guvernul regesc. Regele este declarat şef al Bisericii, summus episcopus, căci iată ce se spune în art. I al legii pentru organizaţia Sinodului: „Biserica ortodoxă orientală a regatului Eladei nu cunoaşte în cele spirituale alt cap decât pe întemeietorul credinţei creştine, pe Domnul şi Mântuitorul nostru Isus Hristos. Ce priveşte laturea administrativă are de conducător pe regele Eladei". Declararea regelui de conducător al Bisericii înseamnă că i s'au acordat atribuţiile unui episcop şi nu numai ale unui episcop, ci ale sinodului episcopesc, pentrucă numai acesta este, după canoanele Bisericii, ortodoxe conducătorul Bisericii. Aceasta nu s'a mai întâmplat nicăiri la ortodocşi. Nici în Rusia Ţarul nu era confundat cu episcopul.

Pentruca Biserica să poată fi purtată după placul guvernului se recurse la o altă lovitură anticanonică, la întemeierea unui sinod permanent, luându-se de astădată ca model sf. Sinod rusesc. Intenţia este vizibilă. Dacă Sinodul este permanent, evident că nu pot face parte din el toţi episcopii, pentrucă eparhiile trebuesc administrate. Desigur anticanonicitatea s'ar fi putut evita, dacă membrii sinodului permanent s'ar fi ales de toţi episcopii, ca să fie astfel reprezentanţii de fapt ai întregului episcopat. Dar guvernului îi trebuiau unelte şi voia să scape de figurile nesimpatice. Legea dispuse ca membrii Sinodului permanent să fie numiţi în fiecare an de guvern. Anticanonicitatea constă în faptul că episcopii, conducătorii exclusivi ai eparhiilor lor „pentrucă ei vor avea să dea seama pentru turma lor" şi îndreptăţiţii să rezolve în solidar chestiunile cari privesc toată Biserica, sunt reduşi la simple organe executive ale hotărârilor unui sinod unde n'au dreptul să-şi spună cuvântul şi care nu este reprezentantul lor. Sinodul se numeşte „Sf. Sinod al

regatului grec", ca oricare alt minister al regatului şi nu Sf. Sinod al Bisericii din regatul grec. Atribuţiunile sinodului sunt restrânse la minimum; el nu poate aduce hotărâri decât cu consimţământul procuratorului ministerial, indispensabil la orice şedinţă şi discuţie sinodală.

Unele din dispoziţiile acestei legi de organizaţie au fost abrogate cu timpul în urma reacţiunii crescânde în fruntea căreia stătea antipodul lui Farmakides, Iconomos, un bărbat de o uimitoare erudiţie teologică şi talent oratoric, ataşat cu stricteţe şi în chestiunile canonice, nu numai în cele dogmatice, Tradiţiei ortodoxe. Rând pe rând s'a revenit la legăturile oficiale cu patriarhul Constantinopolei la eliminarea expresiei „regele este şeful Bisericii", la recunoaşterea măcar teoretică a canoanelor bisericeşti, ba în 1923 chiar la o lege complectă de organizare canonică a Bisericii. Toţi cei 32 de ierarhi greci cu eparhii, constituesc Sf. Sinod, autoritatea centrală în toate chestiunile pentru Biserica din Grecia, alăturea de care Sinodul permanent rămâne un organ executiv al lui.

Atribuţiunile şi raportul acestui Sinod faţă de guvern sunt aproape identice cu cele ale Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe române.

Episcopii cari toţi au primit în 1922 numele de mitropoliţi se aleg de Sinod prin vot secret din tabloul candidaţilor fixat de Sinod şi înaintat guvernului pentru a elimina persoanele neagreate. Alegerea lor se confirmă prin decret. Mitropoliţii primesc salariile din fondul bisericesc central format în mare parte din mănăstirile secularizate în secolul trecut. Pe lângă mitropoliţii titulari mai sunt şi episcopii-vicari al căror număr depinde de necesităţi.

In fiecare eparhie există un tribunal bisericesc eparhial care judecă persoanele clericale. E format din episcop şi 4 clerici numiţi de episcop, deoarece ceilalţi membrii au numai vot consultativ.

Mai sunt apoi ca instanțe superioare de judecată: *tribunalele superioare bisericești* la reședința a 5 mitropolii mai importante, formate din mitropoliții circumscripțiilor respective, și *înalta judecătorie bisericească* din Atena formată din 12 mitropoliți. Sf. Sinod e judecătoria de cassație. In administrația eparhială episcopul este ajutat de câțiva clerici. Nu există colaborarea dela noi între mireni și clerici.

Parohii au pregătirea dela Facultate sau dela seminar; cei mai bătrâni, de multeori au numai școala primară.

Ei sunt aleși de parohii, alegerea fiind confirmată de episcop. Salarizarea până în 1923 de tot neregulată se face de-atunci din fondul general bisericesc.

Din nenorocire legea aceasta care păstrează neștirbit principiul fundamental canonic al regimului episcopal al Bisericii a fost abrogată de dictatura lui Pangalos în 1926 și a fost restituit iarăși sinodul permanent compus din 8 mitropoliți cu mitropolitul Atenei ca președinte.

In Iulie 1928 printr'o lege trecută prin cameră au fost afiliate Bisericii autocefale grecești și eparhiile din Creta și cele din teritoriile câștigate în răsboaiele din 1913 și cel mondial, lăsate multă vreme sub patriarhatul ecumenic spre a nu reduce autoritatea aceluia la un cerc prea restrâns. In urma dorinței generale după o organizație canonică, autonomă, s'a ajuns în ultima vreme la un proiect de lege de organizare foarte apropiat cu cel din 1924. In Iunie anul trecut mitropolitul Atenei, Hrisostom Papadopulos, a convocat pe toți ierarhii eparhiali ai Greciei — 56 la număr — ca să discute această lege și să-i dea ultima formă. E acum chestiunea de zi, ca acest proiect să treacă prin cameră. După cuvintele mitropolitului Atenei către adunarea generală a episcopilor, această nouă lege de organizare păstrează unele legături cu statul datorită condițiilor materiale defavorabile din Biserică, dar în genere urmărește antonomia Bisericii în cadrul acestor legături.

Cea mai înaltă instituţie de cultură teologică este Facultatea de Teologie din Atena care împlineşte 100 ani dela înfiinţare. Studiile ce se predau sunt cam aceleaşi ca şi la Facultăţile noastre. De remarcat numai că pentru studiul Dogmaticei există două catedre, iar studiul biblic e tratat, ca în toată teologia greacă mai nouă, cu oarecare indiferenţă. O literatură exegetică sau isagogică aproape nu există, în schimb au o apreciabilă literatură dogmatică, mult superioară chiar şi celei ruseşti, cunoscută la noi.

Acest fapt se explică pe de-o parte din spiritul speculativ al Grecului, iar pe de alta stă în acord cu spiritul Bisericii ortodoxe, după care Sf. Scriptură nu trebue explicată de individ direct, ceeace este protestantism, ci prin învăţătura Bisericii, prin dogme, cari cuprind în ele, desvoltată şi formulată infailibil, şi învăţătura Sf. Scripturi.

Explicarea Sf. Scripturi nu este altceva, după Biserica ortodoxă, decât o cetire a ei prin prisma dogmelor. O cetire care este necesară doar pentru înviorarea noţiunilor abstracte din Dogmatică prin revocarea cuvintelor concrete, a imaginilor poetice, a expresiunilor străbătute de duh viu, cari au fost turnate în definiţii precise şi abstracte de Biserică. Insă acest lucru îl poate face fără pericol Biserica şi cei exercitaţi în învăţătura bisericească. Altfel se poate ajunge la înţelegerea personală, greşită a Sf. Scripturi. Explicarea Sf. Scripturi în lumina învăţăturii bisericeşti, cum se face în Facultăţile ortodoxe, ajută la înţelegerea mai bună a acelei învăţături prin faptul că vedem din cari idei concrete s'au desvoltat cutari noţiuni abstracte, în ce legătură de idei s'au expus anumite învăţături şi din ce stări de spirit integrale au provenit. Pentru popor Sf. Scriptură are numai un rol moralizator, nu doctrinal.

In conformitate cu aceasta Biserica greacă nu îmbie poporul prea mult cu Sf. Scriptură, ci cu catechismul. Aceasta a şi format, pe lângă tendinţa

puristă, unul din principalele motive pentru cari Biserica greacă s'a opus totdeauna traducerii Sf. Scripturi în limba neogreacă. Dogmatistul Andrutzos argumentează astfel: „Biserica nu este principial împotriva traducerii Sf. Scripturi în limba neogreacă. Dar practic această traducere n'are nici o importanţă. Pericopele cari cuprind povestiri şi acţiuni istorice pot fi înţelese de popor şi în textul original din cauza marei apropieri a limbii poporului de cea a evangheliilor. Pericopele dogmatice nu pot însă fi înţelese nici traduse din cauza caracterului greu de înţeles al acelor pericope".

E drept însă, că aproape totdeauna astfel de traduceri s'au făcut fie de misionarii protestanţi cu scopuri proselitiste, fie — cum e cazul mai ales astăzi — de adepţii diferitelor concepţii ateiste spre a scădea, prin vulgarizare, autoritatea dumnezeiască a Sf. Scripturi.

Mare atenţiune se dă la Facultatea de Teologie Istoriei bisericeşti pe care o reduc aproape la cea a Bisericii greceşti, celelalte Biserici orientale necontând aproape nimic — după ei — pentru gloria din trecut a Bisericii. Arheologia creştină are o catedră aparte şi se ocupă aproape exclusiv cu monumentele nescrise ale trecutului bisericesc grec. De altfel şi toată universitatea este astfel organizată, că afară de civilizaţia greacă, clasică, bizantină şi modernă după aspectul ei filologic, arheologic şi istoric, nu se mai predă decât doar ştiinţele filozofice într'o mai mică măsură, iar filologia şi civilizaţiile străine deloc.

Viaţa monahală formează şi azi în Grecia — cu toate loviturile primite prin secularizările şi persecuţiile din secolul trecut — unul dintre factorii cei mai importanţi pentru menţinerea trează a conştiinţei religioase şi morale şi pentru păstrarea purităţii cultului şi a canoanelor bisericeşti. Există 180 de mănăstiri cu 2000 monahi, socotite la un loc şi cele 10 mănăstiri de maici. In muntele Atos, mândria

Bisericii ortodoxe şi paza neclintită a ei, se exercită în post şi rugăciune, în abstinenţă desăvârşită şi în meditaţie pioasă, peste 8000 de monahi. Monahismul în Grecia constitue un memento permanent la Dumnezeu şi o normă ideală pentru năzuinţele morale ale credincioşilor. Din el se recrutează ierarhia şi el o reţine, prin autoritatea morală de care se bucură în ochii credincioşilor, dela acte publice şi private incompatibile cu idealurile spirituale ale Bisericii. Aceeaşi influenţă o exercită şi asupra întregului cler. Există permanent o măsură vie, după care sunt judecate toate manifestările clericilor.

Monahii aceştia nu se disting şi nu influinţează atât prin ştiinţa, cât prin sfinţenia şi energia lor morală, care este unicul organ al cunoaşterii directe a lui Dumnezeu şi a fiinţii lucrurilor şi în acelaş timp instrumentul prin care se manifestă Duhul sfânt în facerea de minuni. Nu mai de mult decât astăvară monahul Ghimnasie vindeca în chip minunat cu aplicarea de scurtă durată a diferitelor buruieni, tot felul de boli incurabile. Vapoarele şi trenurile curgeau neîntrerupt înghesuite de orbi, paralitici şi alte feluri de bolnavi cari-şi pierduseră orice nădejde de vindecare, spre locul unde petrecea monahul. Toată lumea vorbea numai de aceasta. Ziarele apăreau zilnic informând şi discutând în primele coloane noile vindecări ale lui Ghimnasie. Unele îl apărau, altele îl batjocoreau. Mişcarea luase proporţiile unei adevărate tulburări sociale, pânăce guvernul îl închise într'un loc necunoscut.

Deşi monahul vindeca cu plante, cari au de fapt putere vindecătoare, elementul misterios rămâne totuşi în faptul de-a cunoaşte exact planta potrivită unei boli, şi aceasta pentru boli intratabile încă — şi în al doilea rând în iuţeala vertiginoasă cu care lucra planta, ştiut fiind că puterea celor mai multe din ele lucrează încet.

In privinţa cultului e de remarcat atitudinea

rece şi uneori chiar duşmănoasă împotriva corului mixt. Sinodul l-a interzis în diferite rânduri, însă totdeauna după scurt timp a reuşit să se strecoare în vre-o biserică. Explicabil deci, pentruce muzica bisericească n'a luat desvoltarea celei ruseşti sau chiar a celei româneşti, perzistându-se în cântarea unisonă, bizantină.

In Atena şi în alte părţi s'au clădit o mulţime de lăcaşuri sfinte, toate în stilul neobizantin. Caracteristic pentru Grecia e că în aceste biserici se pot ţinea două Liturghii la zi.

Mult se lucrează pentru ridicarea nivelului moral şi religios al poporului, pentru ajutorarea săracilor şi a năpăstuiţilor. Arhiepiscopia din Atena a întemeiat în 1924 un „fond general al săracilor" cu filiale parohiale. Odată pe an se face o colectă generală în fiecare casă din Arhiepiscopie. Până în 1928 adunase peste 2½ mil. drahme. Arhiepiscopia mai are 4 orfelinate în diferite oraşe cari sunt organizate ca şcoli poporale cu secţii pentru diferitele meserii. In arhiepiscopia Atenei funcţionează încă vre-o 25 de societăţi cu misiuni filantropice-religioase, între care se distinge „Uniunea creştinilor ortodocşi", care uneşte grijile filantropice cu cea a predicării cuvântului dumnezeesc. In bisericile Atenei şi Pireului funcţionează peste 12 şcoale catehetice pentru învăţătura religioasă a poporului. Unele din aceste organizaţii publică ziare de edificare religioasă, dintre cari „Zoe" [Viaţă], un fel de „Lumina Satelor", ajunge la un tiraj de peste 40.000 numere şi a creat un curent puternic, numit al „Zoiştilor". Chiar şi în Facultatea de teologie se distinge între studenţi grupa Zoiştilor, a celor cari luptă pentru înviorarea învăţăturii teologice prin realizarea serioasă a virtuţilor creştine, prin trăirea ei ca o experienţă sufletească, prin participarea activă la cultul bisericesc şi prin evanghelizarea poporului.

Intrebarea ce se naşte pentru toţi este, în ce direcţie se orientează religiozitatea ortodoxă a ace-

stui popor de 8 mil. de suflete, care a fost fermentul de viaţă al Bisericii ortodoxe de până acum? La ce contribuţii pentru ortodoxie ne putem aştepta dela el pentru viitor? Se va reîntoarce la una dintre ipostasurile sale trecute, la cea antică, la cea bizantină, sau ni se va prezenta în viitor sub un aspect nou, cuprins în manifestările descrise? La cea antică nu, cu toate că există la intelectualii greci o puternică tendinţă de reînviere a valorilor spirituale din antichitate. Nostalgia după cer nu va mai permite nici odată sufletului grec legături permanente cu pământul. Timpurile robiei turceşti sunt cu desăvârşire trecute. Misiunea naţională a Bisericii, fără a fi părăsită, trece pe al doilea plan; în locul ei se iveşte — avem toate semnele — misiunea ei spirituală. Nu trezirea şi susţinerea sentimentului naţional va fi de aci înainte chemarea ei de frunte, ci îndreptarea privirilor spre idealurile religioase, trancedentale, preocuparea de partea netrecătoare, nesupusă timpului şi spaţiului, a sufletului. S'ar părea că aceasta însemnează o revenire la spiritualitatea religioasă bizantină cu eroii ei religioşi, cu tensiunea ei neobosită după Dumnezeu. Intr'adevăr ea este cea mai apropiată de aspiraţiile ortodoxiei de azi. Dar epoca ce urmează îşi va avea originalităţile ei.

Spiritualitatea ei va fi mai pură decât cea bizantină, lupta către armonia din urmă în suflet nu va mai prezenta patosul exagerat bizantin, puterea politică pierde tot mai mult posibilitatea imixtiunilor în preocupările spirituale ale Bisericii, progresele în cunoaşterea sufletului omenesc găsesc alte metode de-a câştiga lupta cu patimele terestre, ascetismul extern cedează terenul cuvântului — sugestiune. Iubirea de aproapelui trece la realizări practice în instituţiile creştine corporaţioniste. Inţelegerea învăţăturii bisericeşti, a cultului şi a obiceiurilor sale se aprofundează pe măsură ce merge, sufletul omenesc este cucerit în mai mare măsură de idealurile religioase. Acestea se datoresc şi împrejurărilor timpului, sub cari stă şi Biserica noastră.

Datoria noastră a tuturora este să luăm cât mai des contactul viu cu stările celorlalte biserici ortodoxe, cari peste contingenţele naţionale sunt una în a păşi mână în mână cu noi spre ţinta fixată de întemeietorul ei Isus Hristos: împărăţia cerului.

Dr. D. STĂNILOAE.

PENTRU STUDIUL ISTORIEI BISERICII ROMÂNE.

Biserica este instituţia, prin care se manifestă religia în societate. Aşa, religia creştină are în serviciul său biserica creştină, islamul biserica mohamedană, etc.

Românismul nu e religie, totuşi vorbim de biserica română sau românească.

Romano-catolicilor li se pare aceasta nejust.

Istoria organizaţiei bisericii creştine însă şi a principiilor acestei organizări dovedeşte, că numirea de *biserică românească* nu implică echivoc sau contrazicere, ci e în spiritul desvoltării prescrise bisericii creştine de întemeietorul ei şi de conducătorii ei.

Biserica românească este acea parte a bisericii creştine, care cuprinde în sine poporul românesc.

Formarea de biserici naţionale e proces admis de spiritul creştinismului, de doctrina Mântuitorului şi de sfintele canoane, şi se întâmplă în sensul desvoltării ce a avut Biserica în antichitatea ecumenică.

Domnul nostru Isus Hristos dă preferinţă naţiunii în sânul căreia s'a născut, ca de exemplu în atitudinea faţă de Hananiancă sau în porunca ce o dă apostolilor săi, ca abia dupăce vor predica 12 ani în Palestina să predice şi aiurea.

Şi predica sfântului apostol Pavel e favorabilă principiului naţional.

Organizarea ierarhică a bisericii în antichitate s'a făcut după ţări: episcopii unei provincii se grupau sub conducerea episcopului din capitala provinciei,

aşa încât provincia politică determina şi provincia bisericească.

Sinodul al doilea ecumenic, ţinut la Constantinopole în anul 381, consfinţeşte acest proces de desvoltare, când decretează prin canonul 3 al său, că episcopia Constantinopolei are să primească în organizaţia bisericească acelaş rang şi acelaş cerc de jurisdicţie, pe care-l are căpetenia politică din acel oraş în organizaţia politică, şi fiindcă în organizaţia politică Constantinopolea a devenit capitală de imperiu şi a doua Romă, episcopia Constantinopolei e în drept să devină patriarhie în privinţa jurisdicţiei şi al doilea scaun al bisericii în rang.

La fel a declarat şi sinodul al IV-lea ecumenic [Halkidon 451] în canonul 28 al său în mod expres, că Roma a primit rangul întâi în biserică, pentrucă a fost capitala imperiului, iar Constantinopolea merită rangul al doilea, fiindcă este Roma Nouă şi capitala a doua.

După sinoadele ecumenice deci organizaţia bisericească are să urmeze pe cea politică. Iar organizaţia politică tinzând spre formarea de state naţionale, organizaţia bisericească va tinde spre formarea de biserici naţionale.

Canonul 34 apostolic prescrie organizarea bisericii pe naţiuni: „Episcopii fiecărui neam se cuvine să ştie cine este cel dintâi între ei şi să-l socotească de cap şi nimic de seamă să nu facă fără învoirea lui, ci numai acelea să le facă fiecare, ce privesc parohia lui şi satele ce ţin de ea. Dar nici el [capul] să nu facă ceva fără ştiinţa tuturor, căci aşa va fi înţelegere şi se va slăvì Dumnezeu prin Hristos".[1]

In conformitate cu aceste directive canonice s'au format biserici naţionale în creştinism, excepţie făcând naţiunile subjugate de papa, celce pentru a nu-şi periclita jurisdicţia, n'a admis organizarea dictată de canoanele apostolice.

[1] Scrierile Părinţilor Apostolici, edate de Facultatea de Teologie din Chişinău, vol. II, 1928, p. 273. Trad. I. Mihălcescu.

Intre toate bisericile creştine naţionale, biserica română are distincţia, că este mai strâns concrescută cu naţiunea, decât oricare altă biserică naţională. La Bulgari, la Ruşi, la Greci, la Armeni [amintim numai orientali] biserica creştină a avut să lupte pentru a lua locul vechei biserici păgâne, de care s'a servit poporul până la primirea, uneori nu tocmai uşoară, a creştinismului. „Toate popoarele creştine de azi au avut un trecut păgân şi o epocă de încreştinare, care a dărâmat altare vechi şi a stârpit credinţe ce fuseseră odinioară isvor de putere pentru strămoşi. Câte odată mlădiţa nouă a credinţii în blândul Isus e altoită cu forţa pe tulpina păgână, tăiată şi arsă de sabie şi foc". [1]

Românii însă s'au născut creştini; de când există poporul român, de atunci există şi biserica română; altă biserică n'a slujit Românul, decât pe aceea, care-i dă şi azi hrana sufletească. „La poporul nostru credinţa şi organizaţia religioasă nu s'au adoptat impuse din afară, prin forţă politică, ci au crescut încet şi organic deodată cu formarea şi consolidarea lui etnică". „Aşa s'au împletit cele două elemente în fiinţa Românului: „Un creştin de Român". „La noi credinţa creştină s'a prefăcut în *«lege românească»* şi s'a contopit cu fiinţa noastră etnică, iar organizaţia bisericească s'a închegat în legătură armonică şi strânsă cu organizaţia politică a elementului etnic. Astfel „desvoltarea internă" [2] a bisericii noastre s'a împletit în mod indisolubil cu desvoltarea etnicului nostru în manifestările lui sufleteşti [aşezăminte, datine, cultură], iar „desvoltarea externă" cu destinele lui politice". [3]

*

[1] Prof. D. Ioanovici, Curs de Istoria Bisericii Române, Oradea, 1924, [litografat].

[2] Distincţie propusă de Pârvan şi admisă, dar numai în teorie, de Dobrescu.

[3] Idem, G. şi V. Pârvan: Contribuţiuni epigrafice la istoria creştinismului daco-roman, Buc. 1911, p. 132—135 şi 201, şi Şt. Meteş: Istoria bisericii ardelene până la 1700 p. 18.

Ştiinţa istoriei bisericii române e relativ nouă: prima carte de Istoria Bisericii Române a apărut la 1813, scoasă în Buda de Petru Maior.

Desvoltare mai mare a primit abia dela anul 1906, când Ministerul Instrucţiunii Publice a înfiinţat o catedră de Istoria Bisericii Române la Facultatea de Teologie din Bucureşti [întâiul titular N. Dobrescu] şi a însărcinat pe domnul profesor N. Iorga să scrie o carte completă şi ştiinţifică de Istoria Bisericii Române.

Domnul profesor Iorga a scris cartea cerută, prezentând în ea icoana vieţii religioase a poporului nostru în aşa fel, încât dădea cea mai mare importanţă rolului cultural al bisericii. Definia în terminii următori ştiinţa pe care o aşeza pe temelii solide prin cartea sa: „Istoria bisericească a Românilor constă — căci există în această calitate — din necontenitul joc de înrâuriri culturale, de mişcări în domeniul ideilor, de schimburi de conştiinţă, de colaborare pe teren cultural — cu ţinta religioasă osebitoare, în tot cuprinsul neamului". — Şi criteriul de împărţire a materiei în cuprinsul cărţii e de ordin cultural, nu religios. Era de aşteptat aceasta dela un savant laic.

De catedra nou creată au legat mari speranţe istoricii timpului.

Regretatul V. Pârvan i-a dedicat o cronică în „Viaţa Românească"[1] întitulată: „Studii de istorie bisericească", în care scria: „Ce-i dreptul, istoria bisericii noastre nu se poate înţelege deplin fără istoria generală a poporului nostru. Decât, atâta vreme cât ea e privită *numai* ca o anexă a acestei istorii generale, sunt o mulţime de puncte, în ele foarte însemnate, ce nu pot fi tratate mai de aproape tocmai pentru a se păstra dreapta măsură în expunerea diferitelor împrejurări istorice din viaţa poporului nostru. Altfel dacă istoria bisericii se tratează ca un domeniu de studiu pentru sine, vrednic

[1] An. II, vol. V, p. 140—7, Iaşi, Apr. 1907.

de a fi cercetat şi ca unitate istorică deosebită. In acest caz se poate da o mult mai mare atenţie nu numai chestiunilor de organizare bisericească şi de activitate pastorală, dar chiar atâtor chestiuni de istoria culturii în general [şcolile de pe lângă mănăstiri] şi de istoria artelor în special [arta bisericească]". .... „Dar, ca pe toate terenele aşa şi în studiile istorice, azi o împărţire a muncii a devenit o nevoe de prima ordine. Pentru ca diferitele studii istorice să fie deopotrivă de solide, se cere o aprofundare aşa de mare, încât învăţatului într'o anume direcţie nu-i rămâne nici timp nici energie de prisos pentru cercetări în alt domeniu.... In astfel de împrejurări studiile de istorie bisericească ar trebui să cadă asupra acelora, care prin chemarea lor în societate sunt mai aproape de ele, clericilor noştri. Mai precis, profesorilor noştri dela Facultatea de Teologie, arhiereilor noştri şi preoţilor cu studii universitare. Dar pentru ca istoricii ceilalţi să poată lăsa fără grijă studiile de istorie bisericească pe sama acestora, se cere o condiţie *sine qua non*.... Pregătirea istorică a teologilor noştri — dintre cari se recrutează şi se vor recruta toţi istoricii bisericeşti — trebue ridicată la acelaş nivel cu pregătirea ce se dă studenţilor dela Litere în secţia istorică".

Constată că în Ardeal teologii şi-au făcut datoria în ce priveşte istoriografia: „In Ardeal, din toate timpurile, teologii au reprezentat aproape exclusiv întreaga ştiinţă istorică. Şi au reprezentat-o bine. In trecut ca şi azi". Explicaţia o găseşte în împrejurarea, că în Ardeal „biserica iobagilor valahi a avut nu numai să lupte pentru păstrarea credinţii strămoşeşti, dar să reprezinte şi aspiraţiile politice ale credincioşilor. Biserica ardeleană s'a oţelit în nevoile îndurate şi de aceea ea a dat oameni *tari* şi a avut prelaţi şi clerici la înălţimea tuturor cerinţelor, chiar şi a celor ştiinţifice istorice".

*

Rostul şi necesitatea cultivării istoriei bisericii române în teologie constă în aceleaşi foloase, ca şi

al istoriei bisericii creştine, dar folosul practic prevalează faţă de cel enciclopedic şi chiar şi faţă de cel apologetic.

Folosul cel enciclopedic vine în considerare mai ales la studiul istoriei bisericii creştine universale. Acest moment a determinat, contrar indicaţiunilor de ordin metodologic scoase din obiectul de studiu însuşi şi rostul său în pregătirea clericală, aşezarea studiului istoriei bisericeşti la noi [nu şi în Apus] la începutul studiilor teologice. Istoria ne dă astfel, se spune, în modul cel mai economicos, deodată, cunoştinţa tuturor noţiunilor teologice, fără ca aceasta să-i vină studentului în anul întâi greu, căci materialul enorm e făcut atractiv şi asimilarea lui uşoară prin singurul fapt, că e întreţesut în desfăşurarea evenimentelor şi e prezentat în forma de povestire.

Pentru ştiinţa istoriei bisericii române rostul enciclopedic ar fi de înţeles în sensul, că prin cultivarea ei noi îi vom asigura loc în istoria bisericească universală; şi cu cât mai bogată va fi istoria bisericii noastre, cu atât mai mare şi mai de frunte loc va ocupa în istoria universală a bisericii creştine.

La argumentarea utilităţii şi necesităţii studiului istoriei bisericii române sunt hotărâtoare numai consideraţiile de ordin practic şi apologetic.

In privinţa *apologetică*, cunoaşterea trecutului bisericii e un arsenal, din care-şi pot făurì slujitorii bisericii arme pentru apărarea ei.

Istoria bisericească furnizează material de luptă în controverse de orice natură, de justificare, de reformă etc.

Prin istoria bisericească văd organele bisericii ce a fost, înţeleg ce este, şi îşi dau seama ce poate şi ce trebue să fie în viitor rolul bisericii în viaţa neamului.[1] Concluzii în acest sens au formulat cu ajutorul unei repriviri asupra trecutului bisericii ro-

[1] Prof. Dr. S. Reli: Curs de istoria bisericii române, litografiat de I. Beju, Cernăuţi, 1929—30, pag. 9.

mâneşti în cărţi speciale mai mulţi autori cu nume cunoscute, ca, de ex.: N. Dobrescu, D. Dron, I. Lupaş, I. Ursu etc.

In biserică istoria e indispensabilă, căci biserica fiind instituţie conservatoare, e ţinută să-şi cunoască trecutul.[1]

Explicând unele apariţiuni, de multeori de natură să îngrijoreze şi să justifice pesimismul, istoria le reduce grozăvia şi le arată provizoratul.[2] Prin aceasta prepară pe slujitorii bisericii să ştie face faţă catastrofelor ce se vor abate în viitor asupra bisericii, să ştie preîntimpina şi învinge greutăţile şi piedecile ce pun timpurile vitrege şi oamenii răi în calea desvoltării favorabile a bisericii.

Pe de altă parte istoria scoţând în evidenţă epocele de strălucitoare înflorire a bisericii afirmă şi ridică prestigiul ei în faţa tuturora, iar slujitorilor ei le insuflă mândrie şi încredere în chemarea lor.

Folosul *practic* al studiului istoriei bisericeşti se manifestă pe lângă acestea prin faptul, că istoria pune la dispoziţia generaţiei ce se ridică experienţa generaţiilor trecute, dând celei dintâi putinţa de a evita greşelile şi de a imita exemplele bune ale celor din urmă. Utilitatea practică a studiului istoriei bisericii române o exprimă în termeni aleşi şi în stil înalt domnul profesor N. Iorga în prefaţa la ediţia I. a cărţii sale de „Istoria bisericii româneşti şi a vieţii religioase a Românilor":

„Nimic nu poate fi mai folositor pentruca preoţii noştri să înlăture anume ispite, pentruca ei să cultive anumite îndeletniciri potrivite cu demnitatea şi chemarea lor, nimic nu poate fi mai priincios pentru a-i face să înţeleagă marea misiune culturală, socială şi naţională care li se impune, legătura strânsă ce trebue să păstreze cu poporul, cultul de artă şi carte cu care sunt datori, mândria la care au drept îndată ce vor urma bunele tradiţii, decât priveliştea unei

[1] Ibid.

[2] Idem, pag. 7.

vieţi organizate, aproape milenare, în cursul căreia Mitropoliţii, Episcopii, Egumenii şi aşa de adeseori şi smeriţii călugări ori umilii preoţi de mir au dat poporului, ei singuri aproape, toată învăţătura, au înzestrat neamul cu o limbă literară, cu o literatură sfântă, cu o artă în legătură cu gustul şi cu nevoile lui, au sprijinit statul fără să se lase a fi înghiţiţi de dânsul, au călăuzit neamul pe drumurile pământului fără a-şi desface ochii dela cer şi au ridicat mai sus toate ramurile gospodăriei româneşti, — dând istoriei noastre cărturari, caligrafi, sculptori în lemn, argintari, oameni de stat, ostaşi, mucenici şi sfinţi".

*

In amintitele sale „Studii de istorie bisericească" Pârvan schiţase şi un *program* de muncă pe tărâmul istoriei bisericii române. El serveşte şi ca un fel de *împărţire* reală a materialului ce cuprinde aceasta ştiinţă. In lucrările de Istoria bisericii române apărute de atunci încoace, cari au realizat în mare parte programul schiţat de marele cercetător al începuturilor naţionale şi bisericeşti, nu s'a adoptat aceasta împărţire reală. Iorga deosebeşte epocele şi perioadele istoriei bisericii române după criteriul cam străin al limbii folosite la slujbele şi în cancelariile bisericeşti în diferitele timpuri. Dobrescu o împarte mai mult pe secole, fără a neglija totuşi cu totul însemnătatea evenimentelor epocale, inaugurătoare de perioade. Ca program de activitate în domeniul istoriei bisericii române însă, cel schiţat de Pârvan îşi menţine valoarea încă, nu numai ca o curiozitate de istorie literară, ci ca îndrumări încă şi azi de interes şi de folos, date de un istoric competent.

„Istoria bisericească se ocupă, fireşte, în primul loc cu însuşi organismul politic religios numit biserică, atât în desvoltarea sa internă: dogmatică, etică şi temporară, cât şi în relaţiile sale cu alte autorităţi bisericeşti, ori, apoi, cu puterea civilă reprezentată prin statul laic şi organele sale şi cu turma drept-

credincioşilor. Dar tot în istoria bisericească mai pot fi cuprinse şi fenomenele culturale, al căror purtător a fost biserica prin diferiţii ei membri mai bine înzestraţi sufleteşte ori aflaţi în împrejurări mai prielnice. Atunci când biserica unui popor nu e zguduită de certe confesionale şi certe de prelaţi, mulţi din membri ei [1] se pot anume deda în toată liniştea sufletească şi la ocupaţiuni în afară de biserică, precum sunt lucrările ştiinţifice şi literare de tot felul, ori activitatea pedagogică în sânul şcoalelor de mănăstiri.

Studiile de istorie bisericească pot dară cuprinde: 1. Studii asupra credinţii şi dogmelor. In acest sens n'avem, de pildă, până azi o bună istorie a ereziilor răspândite la noi în popor şi dintre care bogomilismul e în activitate încă până azi. Tot aici ar fi de studiat influenţele avute de alte confesiuni asupra confesiunii noastre ortodoxe; în special în Ardeal pe vremea luptelor pentru Reformă. 2. Studii asupra înrâuririi morale directe şi indirecte avute de biserică asupra credincioşilor ei. Aici ar intra istoria relaţiilor dintre biserică şi credincioşi în diferitele timpuri, — cu istoria nivelului moral şi intelectual al preoţimii în acele timpuri. 3. Un capitol foarte mare şi bogat al istoriei bisericeşti e istoria puterii sale temporare: putere politică şi avere. Aici ştirile sunt aşa de numeroase, iar activitatea bisericii noastre aşa de plină de succese, încât o astfel de istorie a puterii temporare a bisericii române ar aduce foarte multe lămuriri noi şi preţioase şi cu privire la istoria generală a neamului nostru. 4. Istoria relaţiilor bisericii române cu alte biserici şi cu puterea civilă, reprezentată prin stat şi organele sale, ar trata în primul rând originile şi organizaţia bisericii, iar în al doilea înseşi acele relaţii, şi anume: relaţii cu bisericile de care a atârnat a noastră în diferite timpuri; relaţii cu bisericile ce au avut credincioşi ori înrâurire şi în părţile noastre: catolică,

[1] Inţelege clerici.

protestantă, etc.; relaţii între unităţile bisericeşti din chiar sânul neamului nostru: între biserica moldoveană şi cea munteană şi între amândouă şi cea ardeleană; în sfârşit relaţiile cu puterea civilă, pe ajutorul căreia se reazimă întreaga organizare a bisericii noastre. Cât priveşte relaţiile cu credincioşii, ele se pot aproape toate studia sau la istoria *morală* a bisericii, sau la cea *temporară* [daniile şi ajutoarele materiale]. 5. Fenomenele culturale la care ia parte biserica ori chiar singură le conduce ar fi toate de cuprins într'o istorie a culturii bisericeşti la Români.

Toate acestea din punct de vedere al istoriei generale bisericeşti. Dar vin apoi nesfârşitele feţe şi puncte de vedere mai speciale, din care se pot face tot felul de studii de istorie bisericească. Astfel e chipul aşa de cu predilecţie răspândit la noi al istoriei diferitelor dieceze şi arhidieceze: „Mitropolia Moldovei", „Mitropolia Ungrovlahiei", „Mitropolia Ardealului", „Episcopia" cutare, ori „Episcopiile" cutare din cutare ţară românească. Sau celalalt chip tot aşa de răspândit, biografic: „Viaţa şi activitatea mitropolitului, ori episcopului, ori episcopilor"....

Insfârşit încă un fel de activitate istorică bisericească, iarăşi destul de răspândit, şi despre care putem spune că a dat şi bune rezultate, e de a publica simplul material istoric neprelucrat. Fie orânduit din punct de vedere politic-bisericesc [de pildă „Condica sfântă"], fie din punct de vedere mai general, bisericesc-cultural [majoritatea publicaţiilor].

*

Articolul lui Pârvan mai dădea îndrumări cum trebue să se scrie istorie bisericească şi cum nu e permis a o scrie.

De atunci istoriografia română a progresat aşa de mult, încât istoricul începător, mai ales când el are ca pregătire de bază Teologia, nu Literele, simte înaintea tuturor celorlalte greutăţi şi lipsuri, nevoia, remarcată şi de istoricii literaţi, a unei *bibliografii*,

care să-i arate stadiul cercetărilor în diferitele domenii ale istoriografiei române. La Cluj s'a încercat redactarea bibliografiei istorice pe câţiva ani, în Anuarul Institutului de Istorie Naţională de acolo. „Cultura Naţională“ din Bucureşti a publicat câteva luni un buletin al cărţii. Librăria Suru are catalog anual, ca librăriile apusene. Aceste încercări au astupat numai puţine goluri. Lipsa amintită îngreuiază încă munca celor ce trăiesc departe de cele patru centre universitare. Chiar dacă au adus cu sine pregătirea dela seminarul istoric universitar cerută de Pârvan la 1907, faptul că nu se pot ţine la curent cu progresul de pretutindeni al ştiinţei lor, le taie mult din avânt.

E uşor de înţeles însă, că tocmai simţirea nevoii bibliografiei curente denotă îmbucurătoarea stare de fapt, că studiul istoriei bisericii române a progresat mult şi e în continuu progres în aşa măsură, încât costă osteneală urmărirea lui exactă după toate laturile şi în toate direcţiile. Aceasta face de dorit şi o nouă lucrare mare de sinteză, care să întreacă în bogăţie materială pe a d-lui prof. Iorga.

ŞT. LUPŞA.

PREDICA DE AZI.

„Fugiţi de prieteniile uşoare şi împrieteniţi-vă cu Isus, Socrate, Platon, Seneca, Tomas, Carlyle". Citez acest pasaj din discursul rostit, apoi tipărit şi împărţit între o serie de sublocotenenţi. Era marea lor sărbătoare: avansarea la gradul de sublocotenent. S'a oficiat slujbă religioasă — preoţii au cuvântat îndemnând pe noii sublocotenenţi să-şi întemeieze viaţa şi activitatea pe învăţătura lui Hristos — şi atunci s'a găsit de cuviinţă din altă parte să li se dea recomandaţia de mai sus.

Nu de mult am avut o discuţie cu un domn inginer, profesor la şcoala politehnică din Timişoara. Imi spunea inginerul-profesor următoarele: *Religia lui Hristos* distruge tocmai bunul de cea mai înaltă valoare pentru necesităţile noastre de stat naţional. Crizele din ţara românească se reduc la una singură: *criza vieţii.* Sănătatea trupească a neamului este slabă, deci boala sufletească ne împiedecă să găsim resursele de energie spre a putea face faţă necesităţilor vieţii moderne.

Acum câţiva ani Păr. Septimiu Popa, profesor de religie, a publicat în numărul de Crăciun al revistei „Ţara noastră" un impresionant articol, în care, în mod intuitiv, arăta opera distructivă pe teren religios-moral pe care o săvârşesc intelectualii, atât la oraş cât şi la sate.

In primăvara anului 1921 la liceul „Carmen Sylva" din Timişoara venise un domn inspector general. Dupăce controlase condica de prezenţă şi văzuse că am oră de religie în cl. VIII mi se adresă: — Ai oră, părinte? — Da. — La care clasă? — La clasa

VIII-a. — Cum? D-Voastră faceţi religie şi la clasa VIII-a? Doar nu aveţi de gând să faceţi popi din fete? — Nu — i-am răspuns — căci legiuirile noastre bisericeşti nu admit acest lucru. — Ei, atunci ce rost are religia în cl. VIII-a de fete? — Vreau, îi spuneam dlui inspector, ca viitoarele mame să-şi crească copiii în aşa fel, încât să nu mai poată pune întrebări de felul întrebării D-Voastră.

Am făcut pomenire despre aceste afirmaţiuni fiindcă ele denotă în mod clasic starea de spirit sui generis a intelectualilor noştri în legătură cu problema religioasă. O criză religioasă grozavă bântue în toate straturile sociale ale neamului nostru. Urmările acestei crize nu ne îngrozesc în deajuns, fiindcă nu au luat forma destul de pronunţată a unei revoluţii bisericeşti, ci criza apare deocamdată sub forma unei epidemii spirituale. Cercetând cu mai multă atenţiune ne convingem că în jurul nostru în realitate se petrece o revoluţie împotriva religiei, a credinţei şi a supranaturalului. Criza religioasă la noi s'ar putea asemăna cu o boală înşelătoare ce se furişează hoţeşte în corp atacând rând pe rând toate organele. Infăţişarea externă a corpului nu dă nimic de bănuit, nu poţi observa opera destructivă ce se săvârşeşte în mod lent în internul corpului. Virusul destructiv la început se manifestă în afară, doar în forma apatiei mereu crescânde. La fel stăm cu viaţa religioasă: o apatie faţă de problemele religioase şi faţă de problemele revelaţiunii dumnezeeşti.

Lipsă de hrană spirituală s'ar părea că nu duce viaţa noastră, căci nici odată masa hranei spirituale nu a fost aşa de îmbelşugată cum este astăzi. Realitatea este însă, că mâncarea duhovnicească ce se dă azi tuturor straturilor noastre sociale distruge sufletul. Mă gândesc anume la otrava pe care o picură în suflete unele cărţi, ziare, reviste şi broşurile de propagandă, cari par'că urmăresc un singur scop: distrugerea vieţii religioase. Un front unitar puternic antireligios s'a format la noi. *Rotativele şi*

tribunele publice sprijinesc sistematic şi conştient ofensiva acestui front. Autoritatea bisericească este atacată făţiş, personalităţile proeminente ale vieţii bisericeşti sunt atacate şi terfelite în cel mai trivial chip; şi la fel preoţimea. Mărturisesc în toată sinceritatea, că în presa comunistă din Germania şi Austria nu mi-a fost dat nici pe departe se găsesc asemenea cuvinte la adresa Bisericii, cum am putut ceti în presa zisă burgheză creştină dela noi.

Alt atac porneşte cu alte mijloace şi metode: zi de zi se strecoară în suflete însinuarea, că religia este o scornitură a popilor, că persoana lui Hristos este o persoană mistică, creştinismul este cea mai mare piedecă în calea progresului şi a dreptăţii sociale. Iată pe scurt explicaţia că sub ochii noştri creşte o generaţie de atei. *Religia cea nouă* este un amestec de principii filozofice, iar *morala nouă* poartă titlul: *umanitarism*. Sfinţii pe cari îi adoară sunt: Zoroastru, Budha, Confucius.

Astfel judecând situaţia, nu mai poate uimì pe nimeni îngrozitorul indiferentism religios dela noi; aşa se explică atitudinea ortodocşilor faţă de legea cultelor şi faţă de concordat.

Stând de vorbă cu intelectualii şi ascultându-le părerile în chestiuni religioase — fireşte nu mă gândesc la discursurile lor patetice dela diferitele serbări — nu ştii ce să faci: să râzi sau să plângi. Ţin să amintesc aci de o întâmplare din Timişoara. Se discuta problema ortodoxă şi a catolicismului: care biserică este cea adevărată? Le-am zis: împrieteniţi-vă cu rugăciunea mai întâi şi cu învăţătura Bisericii şi abia după aceia discutaţi asemenea probleme!

Am considerat drept datorie de conştiinţă să fac pomenire de aceste câteva fenomene, nu ca să insult pe unii sau pe alţii, ci convins că trebue să facem un bilanţ real al religiozităţii noastre. Ne propunem să examinăm problema predicii de azi; ori, spre a putea da soluţii trebue să privim realitatea în faţă, ori cât de dureroasă şi precară ar fi. Nu învinovăţim pe nimeni, căci altceva interesează.

Ne interesează şi vrem să ştim: ce trebue să facem, de unde să începem lucrul pentruca să ne putem achita — pe cât puterile ne ajută — de misiunea ce ni s'a încredinţat.

Până la anul 1918 Biserica noastră — înţeleg Biserica ortodoxă din mitropolia noastră — s'a găsit în defensivă. Dela 1918 până azi este o epocă pe care am putea-o caracteriza corespunzător numind-o epocă de transiţie. Rămâne ca de acum înainte să ne încopciem activitatea acolo unde am încetat opera pozitivă.

Recunoştinţa pentru tot ce a făcut Biserica noastră neamului românesc a început să dispară — nici măcar în discursurile de circumstanţă nu mai găseşti note de sinceritate. Profitorii de demnităţi şi averi materiale de pe urma luptei pe care a dat-o Biserica pentru apărarea şi conservarea sufletului, pentru asigurarea triumfului dreptăţii româneşti, au azi cel mult cuvinte de ocară la adresa Bisericii.

Misiunea Bisericii este ofensivă constantă, pentrucă focul dumnezeesc din ziua Rusaliilor nu trebue numai păstrat, ci el trebue să se răspândească şi mereu să se transforme în vâlvătae care să cuprindă lumea întreagă. Noi toţi trebue să fim cetatea din vârful muntelui, care se vede strălucind de departe şi atrăgând sufletele omeneşti dela mari distanţe. Să fim cetatea în care toţi suntem fraţi şi surori, cetate în care un singur soare străluceşte: *soarele dragostei!* Biserica este cetatea spre care trebue să alerge oamenii din toate părţile, căci numai acolo pot găsi ceeace caută şi doresc: gândurile ideale cari dau înţeles vieţii, *dragostea* care face viaţa frumoasă şi plăcută, *ajutorul frăţesc* care face uşoară umblarea pe cărările vieţii şi *respectul* pentru demnitatea omenească la care fiecare om este îndreptăţit.

Dacă aceasta este menirea Bisericii, atunci cum se face că atâta lume stă departe de ea? Sau poate există în lume vre-o concepţie de viaţă care l-ar putea mulţumi mai deplin pe om? Există vre-o concepţie de viaţă care să poată oferi omului ceva

mai profund, mai înalt, mai adevărat, mai puternic, mai sublim, mai fericitor, decât ceeace dă sufletului omenesc concepţia creştină? Nu există în lume nimic, nici un sistem de viaţă, care să se poată asemăna din acest punct de vedere cu creştinismul, căci nici un alt sistem nu se întemeiază pe suflet şi nu se îndreaptă spre suflet ca creştinismul. Propaganda creştină, *predica creştină*, se întemeiază pe trezirea sufletului şi urmăreşte reînoirea simţirei şi bunuri spirituale.

Arma spiritului este *cuvântul*. Cuvântul scris şi cetit. „Credinţa vine prin auz" zice sf. Pavel. Orice credinţă, orice ideologie, orice crez de viaţă se propagă prin cuvânt. Ce s'ar fi ales de bolşevism, dacă nu avea presă şi propagandişti? Ce s'ar alege de partidele politice, dacă nu ar avea presă şi propagandişti? Toate îşi datoresc succesul *reclamei şi presei*.

Cuvântul este mijlocul natural prin care se propagă ideile şi acest mijloc a fost întrebuinţat de însuşi Domnul nostru Isus Hristos. Sfinţilor săi apostoli le porunceşte ca şi ei acest mijloc să-l întrebuinţeze întru răspândirea Evangheliei. Prin puterea magică a cuvântului, a predicei, trebue câştigată pentru creştinism fiecare generaţie nouă, căci forme şi obiceiuri se pot moşteni, dar duh şi dispoziţii sufleteşti nu; acestea trebuesc trezite şi împărtăşite fiecărei generaţiuni în parte. Sfântul Pavel îndeamnă pe Timotei scriindu-i: „Nevoieşte-te să te arăţi pe tine însuţi lămurit înaintea lui Dumnezeu, lucrător neruşinat, drept îndreptând cuvântul adevărului". Sunt lucruri prea bine cunoscute acestea şi la noi: dovadă că de un timp încoaci se predică şi se scrie cum poate în trecutul nostru nici odată nu s'a scris şi nu s'a predicat. Dar tot aşa de adevărat este, că nici odată în trecutul nostru nu am avut de înregistrat atâta indiferentism ca în zilele noastre. Cum se explică acest fenomen curios?

Predica şi ostenelile noastre nu dau rezultate, deoarece cuvintele pe cari le spunem de sute, de

mii de ori în una şi în aceeaş legătură încep să-şi piardă efectul, sensul; noţiunea cuvintelor s'a devalvat. Aceleaşi cuvinte de cari ne folosim noi, le folosesc şi alţii schimbându-le sensul şi luându-le puterea. Gândiţi-vă bunăoară la cuvântul: *dragoste*. Nu sunt multe cuvinte în vocabularul nostru, de cari să se fi uzat în chip atât de păcătos ca tocmai de acest cuvânt. Dacă ar fi să însemnăm tot ce se îmbracă în acest cuvânt ne-am convinge că lucruri de cel mai izbitor contrast ne sunt spuse prin cuvântul *dragoste*. Ceeace are omul mai înalt şi mai sfânt, dar şi ceeace este mai josnic în natura omenească se numeşte *dragoste*. Gânduri cari îl fac pe om asemenea îngerilor, dar şi fapte cari îl înjosesc mai mult decât animalele, primesc numele de *dragoste*. Răsună acest cuvânt de pe toate amvoanele sfinte ale bisericilor creştine, dar în acelaş timp şi în localurile de perdiţie. Şi când te gândeşti că sf. apostol şi evanghelist Ioan căutând un cuvânt care să exprime mai corespunzător fiinţa lui Dumnezeu a zis: *Dumnezeu dragoste este!*

Nu mai are cuvântul dumnezeesc puterea necesară nici pentru motivul că oamenii şi-au pierdut contactul cu el, nu ştiu de unde este şi ce vrea să spună. In privinţa aceasta am găsit într'o carte un exemplu foarte edificator. Un preot catolic intră într'o tutungerie la Berlin să-şi cumpere ţigarete. Din vorbă în vorbă tutungiul zice: — Dragă domnule, nu trăeşte omul numai cu pâne, cum foarte bine a zis Schiller sau Goethe care ne-a lăsat această maximă! — Vezi, am cetit şi eu opera clasicilor noştri, dar cu timpul mai uiţi câte ceva din ceeace au scris ei!

Nu este greu să vă convingeţi cât haos există şi la noi din acest punct de vedere. Un preot, după predică se pomeneşte cu un tinăr, care sfios se apropie de el cu rugămintea: — Vă rog să-mi spuneţi, de unde aţi scos cuvintele frumoase pe cari le-aţi citat în predica de azi? — Cari anume cuvinte, întreabă preotul? — Precis nu le-aşi mai putea reproduce,

însă era vorba despre pierderea sufletului. — A, da, ştiu, a zis preotul: te gândeşti la cuvintele: Ce ar folosi omului dacă ar dobândi lumea întreagă, dar şi-ar pierde sufletul?! Aceste cuvinte sunt rostite de Isus. — Imi daţi voe să mi le notez. — Cum se nu, i-a zis preotul, însă cuvintele acestea la noi le cunosc până şi copiii!

Acest caz ilustrează tocmai ceeace spuneam mai sus: ştim că sunt cuvinte biblice, le cunoaştem, dar am pierdut contactul cu ele. Că anumite cuvinte sunt biblice se ştie, însă nu mai ştim că sunt cuvinte dumnezeeşti date oamenilor ca, cu ajutorul lor, să poată găsi adevărul despre sine şi despre lume. Cine se mai gândeşte astăzi că cuvântul biblic este tot ce înţelepciunea omenească posedă ca mai sfânt, mai adevărat şi mai preţios? Se mai gândeşte cineva că un singur cuvânt biblic are puterea şi darul ca să salveze viaţa întreagă a unui om şi să-l facă fericit? Se gândeşte cineva că bunăoară cuvintele: «*nici un păr din cap nu poate cădea fără voia Tatălui vostru din ceriuri*» au darul să dea omului fericire şi siguranţă în viaţă făcându-l să se simţească asemenea copilului ce şade pe genunchii tatălui său, ferit de orice primejdie? Şi oare de ce nu se mai ştiu, nu se mai simţesc aceste adevăruri, stâlpi reali ai vieţii omeneşti? Din fiecare cuvânt biblic ţâşneşte năvalnic puterea şi bucuria vestei bune, însă cuvintele biblice din nenorocire au ajuns să fie doar citate... când se rostesc ceice le aud, le repetă în gând şi-şi zic: A, da, acestea le cunoaştem! Insă inimile nu se încălzesc, sufletul nu tresare. Ajungând să fie recitate în mod mehanic cuvintele biblice nu au darul să aprindă în inimi nici bucuria mântuirii, nici convingerea învierii şi a vieţii vecinice. Obicinuinţa toceşte şi tâmpeşte. Sub povara obicinuinţei cuvintele dumnezeeşti devin fraze, cuvintele descoperirii dumnezeeşti se transformă în proverbe.

Cuvântul este sabia Duhului. Ascuţită şi strălucitoare trebue să fie sabia aceasta. Ori ea s'a tocit.

S'o ascuţim din nou, călind-o în focul Duhului sfânt. Lupta spirituală nu este o frază goală, ci o realitate, iar dovada o avem în ravagiile pe cari le-a produs arma cuvântului folosită de atei.

Ori cine doreşte şi vrea să vâneze oameni cu arma cuvântului — poruncă ce ne-a dat-o Mântuitorul aceasta este — acela trebue să folosească cuvinte cari aprind şi trezesc făcând să lumineze frumseţea şi puterea Evangheliei. Orice concepţie de viaţă se întemeiază pe idei şi trăeşte din idei. Ideile concepţiei creştine despre viaţă trebuesc vestite şi răspândite la fiecare generaţie, cu alte cuvinte fiecărei generaţii trebue să-i comunici ideologia creştină, s'o înveţi, s'o convingi şi s'o însufleţeşti. Mijlocul cel mai propriu pentru această operă este cuvântul. Aşa se explică necesitatea de a face educaţie religioasă fiecărei generaţii în parte. Dar pentruca apostolia noastră să dea rezultatul dorit, *cuvântul* nostru trebue lămurit şi tâlcuit adânc. Nu plat, banal.

Să luăm un exemplu. Avem textul minunat al cuvintelor: „Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi toate celelalte se vor da vouă". Dacă ne vom mărgini să cităm aceste cuvinte explicându-le aşa cum s'a obicinuit pe vremuri, atunci cu puţin se vor alege cei cari ascultă vestirea noastră. Inchipuiţi-vă că vom vesti aceste cuvinte de pe amvonul unei biserici dela oraş. Stările noastre sociale de prin oraşe vă sunt bine cunoscute, deci veţi înţelege uşor ce reflexii se vor face! Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu! Ori simfonia vieţii complicate de azi un alt crez a format! Căutaţi mai întâi de Luni până Sâmbătă seara pânea de toate zilele, căci altfel împărăţia lui Dumnezeu nu vă va fi de nici un folos! Şi totuşi realitatea vieţii nici odată nu a dovedit mai cu prisosinţă adevărul cuvintelor biblice ca tocmai azi. Impărăţia bunurilor pământeşti nici odată nu a fost mai cu prisosinţă câştigată decât astăzi. Trăim vremile celor mai mari cuceriri tehnice. Lampa cu gaz a fost înlocuită cu becuri electrice, vitrinele

feeric luminate, inscripţiile de reclamă luminate cu lumina electrică pe acoperişurile caselor, trenuri exprese, automobile, aeroplane, radio, fiecare zi aduce invenţia unei nouă maşini. Spiritul omenesc stăpâneşte puterile naturii. Majoritatea oamenilor ne aruncă priviri ironice şi cuvinte răutăcioase: ce s'ar fi ales de lume dacă urma cuvintele evangheliei: „Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu?" Toate aceste bunuri ne rămâneau străine!

Adevărat, însă care este binecuvântarea, fericirea obţinută prin toate aceste realizări? Armata de milioane a proletarilor, a desmoştenitilor, lipsa de locuinţe. Ura mereu crescândă între diferitele clase sociale — ura care striveşte viaţa şi preface fiecare fabrică în teren de răsboi. O imensă mulţime de oameni flămânzi şi goi, astăzi în epoca culturii, civilizaţiei şi a celor mai mari realizări ale inteligenţei omeneşti! Nici închipui nu se poate un mai prielnic teren sufletesc pentru îndemnul dumnezeesc „Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu" decât stare de nespusă mizerie, epoca de faliment la care ne-a adus trufia satanică!

Noi lăsăm ca lumea să se frământe în chinurile lui Tantalus, în loc să strigăm în auzul tuturora şi să lămurim adevărul vecinic, că toată această mizerie, cu adevărat de iad, nu este altceva decât urmarea firească a rătăcirii sufletului omenesc. Toată munca, toată stăpânirea asupra pământului şi asupra puterilor naturii şi întreagă activitatea inteligenţei omeneşti se prefac în blestem dacă s'a pierdut contactul intim sufletesc cu împărăţia lui Dumnezeu, cu împărăţia dragostei, a dreptăţii şi a frăţietăţii creştineşti! Răsună puternic, vibrant şi mişcător cuvântul nostru în care arătăm că din toată această mizerie socială numai cuvintele ne pot salva? In realitate se petrece altceva: duşmanii creştinismului tocmai mizeria socială o întrebuinţează ca armă principală împotriva creştinismului!

Cuvântul nostru ar trebui asemenea unui ciocan să lovească clopotul inimilor, încât glasul inimii, al

conştiinţii să fie auzit. *Cuvintele:* suflet, har dumnezeesc, cer, şi-au pierdut sensul, au devenit ceva de prisos, căci duhul Mamonei le-a alungat din sufletul omenesc. Unul singur îşi răspândeşte sunetele în toate părţile lumii, clopotul care vesteşte ca singurul ideal demn de viaţă şi singur fericitor: bani, bani, bani!

Dar ca predica noastră să aibă putere, trebue *să restabilim legătura spirituală dintre predică şi Biblie.* Această legătură spirituală o realizăm prin îndelungată citire, meditaţie şi analiză. Numai deplina familiarizare cu Biblia ne va aduce în legătură intimă şi vie cu dumnezeescul cuvânt. Nu este deajuns să citim Biblia, ci trebue s'o aprofundăm, s'o simţim şi s'o trăim. Mai presus de comentariile exegeţilor stă comentariul propriei noastre vieţi. Numai studiul şi aprofundarea de fiecare zi ne vor familiariza cu Scriptura şi ne vor da posibilitatea să gustăm din prânzul nesfârşitelor plăceri duhovniceşti. Scriptura şi azi e pământul în care curge lapte şi miere şi fiecare se poate hrănì din belşugul lui.

Predica trebue nu numai cugetată şi scrisă, ci mai ales simţită; întâi noi să simţim că ne pătrunde, pe noi să ne convingă tot ce spunem în ea dupăce mai întâi nouă înşi-ne ne-am ţinut-o. De aceea oricărei predici îi va premerge o serioasă şi severă examinare a internului propriu. Intâi noi să ne cutremurăm de urâţenia păcatului, noi să fim entusiasmaţi de sublimele înălţimi trăite în spiritul lui Hristos. Concentrează-te, meditează şi te roagă cu tot dinadinsul ca însuţi să trăieşti intensiv tot ceeace predici altora. Moise şi Ieremia nu se simţesc vrednici să fie conducători şi învăţători ai poporului ales. Isaia s'a învrednicit de misiunea sa prin faptul că Ingerul Domnului cu un cărbune aprins luat de pe altar a curăţit buzele şi gura lui. Şi dupăce astfel s'a curăţit, a exclamat Isaia: Trimite-mă, Doamne.

[Va urma] Pr. IOAN IMBROANE.

BUGETUL CULTELOR ŞI BISERICA UNITĂ.

De câteori clarissimii dela Blaj se angajează în polemică cu ceice îi demască, deplasează discuţia, fac afirmaţiuni pe cari nu le pot dovedi, iar la dovezile ce li se aduc răspund cu fraze. Aşa şi la cele două broşuri cu date precise „Bugetul Cultelor“ şi „Confesionalism politic“, editate de Asociaţia „A. Şaguna“ a Clerului ortodox din Ardeal, nu răspund decât cu fraze sforăitoare, cu ironii deplasate şi cu afirmaţiuni vagi, fără dovezi.

„Unirea“ din Blaj răspunzând la cele două broşuri în mai multe articole ne acuză de „sectarism politic“, că toată „ofensiva“ pornită contra uniţilor are substrat politic, că „ieşirile violente, brutale, sunt şi împotriva guvernului naţional-ţărănesc, îndeosebi împotriva *catolicului I. Maniu* (Nu mai e gr.-cat. ci „catolic“ sadea. N. R.)“, — deoarece „înalta ortodoxie ardeleană a trecut cu alaiu şi Hrisoave oficiale în tabăra partidului liberal sau averescan“ „pentru a sparge blocul naţional“, iar „guvernele averescane şi liberale de fericită pomenire au dat tot ajutorul la stricarea bisericii noastre“ (adecă a celei unite N. R.). Aceasta ar fi cu atât mai evident, cu cât „tocmai *acum se cere* cu înverşunarea din urmă repararea imediată a unor pretinse nedreptăţi, cari dăinuesc totuşi de 10 ani“ etc...

Câte afirmaţiuni atâtea neadevăruri.

Cât de neadevărate sunt aceste afirmaţiuni, o dovedeşte faptul, că încă din anul 1925, în Nr. 86 al ziarului „Cuvântul“ din Bucureşti am atras atenţiunea asupra favorizării cultelor neortodoxe şi în special a bisericii unite — în detrimentul bisericii ortodoxe, din partea guvernanţilor de atunci; apoi mai târziu în Nr. 15 al „Telegrafului Român“ dela 18 Februarie 1928 am relevat aceeaşi chestiune. Atunci erau oare tot naţionaliştii

dlui Maniu „la putere?" Nu erau oare liberalii, în solda cărora cred uniţii a fi toată biserica ortodoxă? La acele articole cu date precise d-nii dela Blaj nu au răspuns nimic, ci au tăcut şi au beneficiat de avantagiile moştenite, căci era mai comod şi mai rentabil.

Astăzi însă, când se află la conducerea ţării partidul în slujba căruia s'a angajat biserica unită, caută să răspundă cu „vădită răstălmăcire a datelor" — spre a induce în eroare lumea. Şi că este aşa, voi dovedi-o cu cifrele din bugetul cultelor, maltratate nu „de contabilitatea mea pravoslavnică", ci de cea iezuitică a clarissimilor dela Blaj, „în capul cărora se sparg", cum veţi vedea mai la vale.

In cele două broşuri citate am arătat pe larg cu cifre, cum statul acordă sprijin mult mai mare celorlalte culte neortodoxe şi în special bisericii unite, în contrazicere cu art. 31 din Legea Cultelor *şi am cerut să se facă dreptate,* nu „o reducere nedreaptă a modestelor ajutoare" din Ardeal, cum afirmă numita foaie.

Biserica ortodoxa a înaintat mai multe memorii Ministerului Cultelor, cerând să înceteze favorizarea abuzivă a cultelor neortodoxe. Aceste memorii sunt combătute de ziarul „Unirea" dela Blaj în mod pe cât de simplist, pe atât de tendenţios, şi prin care se înfăţişează situaţia în aşa fel, încât iese privilegiată biserica ortodoxă din Ardeal faţă de cea unită cu suma de circa 2.000.000 Lei.

La prima vedere s'ar părea, că cifrele înşirate cu măiestrie de foaia blăjană ar da dreptate bisericii unite. Cercetând însă mai de aproape aceste cifre ne convingem tocmai de contrarul şi vedem cum se „răsbună cifrele" împotriva celor ce caută cu orice preţ să le încâlcească.

Nu e locul aici să răspund cu prea multe date cari se găsesc în broşurile amintite, ci voi căuta să arăt pe baza unui calcul real şi „nerăstălmăcit", cât de tendenţioasă şi ireală este argumentaţia cuprinsă în cifrele prezentate de biserica unită, relatate în ziarul „Unirea" Nr. 48 (1930).

Conform calculului ce l-au făcut uniţii, ortodocşii din Ardeal cu 1.950.000 suflete (deşi sunt peste 2 milioane) primesc din

bugetul pe 1930 al Ministerului Cultelor suma de 168.744.186 Lei, iar uniţii cu 1.300.000 suflete (nu sunt mai mulţi de 1.200.000 suflete) primesc 134.637.015 Lei. E deci limpede — după cel mai elementar calcul de regula de trei — că în proporţie dreaptă, după numărul sufletelor, ortodocşii ar trebui să primească 201.955.500 Lei. *Deci biserica ortodoxă din Ardeal e prescurtată faţă de uniţi cu suma de 33.211.314 Lei.* Biserica unită în proporţie cu ceeace primeşte în realitate biserica ortodoxă din Ardeal, ar trebui să primească numai 112.496.106 Lei. *Deci biserica unită primeşte cu 22.140.909 Lei mai mult, decât ar trebui să primească.* De unde scot deci uniţii afirmaţia, că biserica ort. din Ardeal ar primi cu circa 2.000.000 Lei mai mult ca biserica unită?

Iar în ceea ce priveşte propunerea reprezentanţilor bisericii unite, de a se constitui o comisie parlamentară compusă din parlamentari ortodocşi şi un singur reprezentant al bisericii unite, aceasta e numai praf în ochii lumei, bineştiind, că aceasta nu se va face, deşi biserica ortodoxă ar dori-o în primul rând. Şi ca este aşa o învederează faptul, că reprezentanţii bisericii unite protestează contra memoriului bisericii ort., care cere **dreptate** şi afirmă în acelaş timp în memoriul către Ministerul Cultelor, ca **„bugetul Cultelor pe 1931 nu poate avea alt temei real decât situaţiunea moştenită“.** Nu este aceasta cea mai evidentă contradicţie? Uniţii se provoacă totdeauna la situaţia moştenită, fiind ei în trecut privilegiaţi de asupritorii catolici şi voiesc să beneficieze de privilegiile trecute şi în noul stat român. In 1912 guvernul ungar asigura episcopului unit dela Lugoj şi Gherla salar anual de câte 61.000 Coroane. Episcopul de atunci, Dr. Tr. V. Frenţiu al eparhiei Lugojului, cere guvernului român dela 1 Octomvrie 1921 încoace acest salar, căci „considerând valoarea banilor de atunci şi creşterea scumpetei dela 1912 până astăzi, ar trebui să primesc salar de 759.500 Lei“ scrie episcopul într'o petiţie plină de necuviinţe şi ameninţări către guvern. „In caz contrar — continuă episcopul — voi fi silit să cer dela Roma copie autentică despre obligamentul guvernului (*unguresc* zicem noi) luat asupra sa la 1853, dar *atunci nu mă voiu îndestuli cu un salar de 300.000 Lei,* ci pe cale **procesuală** îmi voi căuta dreptul asigurat în punctul IV al Bullei. Noi prin bulla de înfiinţare a diecezei avem un con-

tract cu statul şi statul Român prin contractul de pace a luat asupra sa sarcina acestui contract". [1]

Făcând comparaţie între bugetul bisericii unite şi al bisericii ort. din întreaga ţară, rezultă şi mai evidentă avantajarea bisericii unite. După calculul făcut în broşurile citate *biserica unită primeşte cu 45.975.128 Lei mai mult decât ar trebui să primească* în raport cu biserica ortodoxă. In bugetul pe 1931 biserica unită va ieşi şi mai avantagiată, întrucât i s'a recunoscut şi episcopia a 5-a, a Maramurăşului, deci art. 31 din Legea Cultelor va fi şi mai lezat. In vremea aceasta de criză din sudoarea contribuabilului ort. se găsesc bani pentru a 5-a episcopie unită, pe când pentru episcopiile ortodoxe din Timişoara şi America, reclamate de atâţia ani, nu se găsesc. Pentru catolici e obligator „Concordatul", chiar dacă statul luptă cu nevoi nemaipomenite. In şedinţa dela 29 Nov. 1930 a senatului I. P. S. Sa Patriarhul Miron a arătat cu cifre grăitoare marea nedreptate ce se face bisericei ortodoxe şi că cultele neortodoxe se bucură de un tratament extraordinar de favorabil; a arătat cum *la ortodocşi vine un preot la 1739 suflete,* la rom. cat. un preot la 1507 suflete, *la uniţi un preot la 889 suflete,* la saşii evangelici un preot la 214 suflete, la ungurii reformaţi un preot la 751 suflete, la ungurii unitari un preot la 630 suflete şi la musulmani un muftiu la 520 suflete. In proporţie cu celelalte confesiuni ortodocşii ar trebui să aibă cu 4500 preoţi mai mulţi. Din această statistică vedem şi mai bine favorizarea bisericii unite. Pe când biserica ortodoxă are un episcop la circa 700.000 suflete, *uniţii au un episcop la circa 250.000 suflete.* Ortodocşii au un protopop la circa 57.900 suflete, uniţii la circa 16.000 suflete. La ortodocşi vine un consilier la circa 216.000 suflete, la uniţi un consilier (canonic) la circa 42.000 suflete. *In Ardeal vine un preot ortodox la 1033 suflete, iar la uniţi un preot la 795 suflete.* După datele din bugetul pe 1930 revine în medie de persoană şi pe culte (după ziarul „Cuvântul" din 18 Oct. 1930): în *Biserica ortodoxă* 37.200 Lei de persoană anual. *Biserica unită* 68.600 Lei. Biserica ruteană 73.700 Lei. Biserica rom. cat. 78.800 Lei. Biserica reformată 74.900 Lei. Biserica unitară 76.900 Lei. Biserica luterană 67.000 Lei. Biserica musulmană

[1] Vezi: Arhivul episcopiei Lugojului, actul Nr. 2346/921 din 17 Nov. 1921 iscălit de episcopul Frenţiu.

37.300 Lei. Aceste cifre pun într'o lumină frumoasă atitudinea protectoare a statului român faţă de cultele minoritare.

Foaia blăjană nu admite comparaţia bisericii unite nici cu situaţia ortodocşilor din Ardeal, şi cu atât mai puţin cu a celor din ţara întreagă, căci ştie bine, că în ambele cazuri cifrele „se sparg în capul ei;" de aceea ia numai singuraticele sume bugetare ce-i convin, şi cari scot biserica ortodoxă avantagiată.

Ştiind bine că suma ce o primeşte biserica unită integral e defavorabilă tezei ce o susţin reprezentanţii bisericii unite, scot din buget numai poziţiile ce le convin, spre a ajunge prin procedură artificială şi ireală la concluziuni favorabile lor, tocmai contrare acelora, cari rezultă dela sine dintr'un calcul obiectiv şi real al cifrelor bugetului. *Orice comparaţie am face, rezultatul ne dă nouă dreptate.* Dacă am arătat, că în proporţia sufletelor au prea multe eparhii, prea mulţi protopopi, canonici etc. au strigat că aceasta e „jonglărie primitivă smulsă dintr'un întreg" — ca mai la vale să afirme, că „comparaţie justă e între sumele totale ce se dau celor două biserici din Ardeal pentru organismele centrale", — şi *nu* admit o comparaţie *faţă de suma globală ce o primesc de fapt.* Ne acuză pe noi — de ceeace ei înşişi sunt vinovaţi.

In ceeace priveşte înzestrarea bisericii unite cu pământuri, ea a fost sprijinită din belşug de asupritorii de eri, primind moşii întinse. Aşa d. e. *eparhia unită din Oradea a primit 139.857 jugăre, iar cea rom.-catolică 289.719 jugăre.* După o statistică a Ministerului Agriculturii ungar din 1895, moşiile bisericeşti din Ungaria făceau 1.711.507 jug., din cari revenia rom.-catolicilor 1 jug. la 6 suflete, *uniţilor* 1 jug. la 7 suflete, iar *ortodocşilor 1 jug. la 1777 suflete* (vezi „Papism şi ortodoxie" de Un om al bisericii, pag. 62—3). Din aceste moşii circa 600.000 jug. erau în judeţele locuite de Români. Afară de aceste moşii erariul statului mai avea pe teritorul judeţelor cu Români 4.364.352 jug. (op. cit. p. 18), iar averile mănăstireşti catolice aflătoare pe teritorul României de azi fac 46.408 jug. (op. cit. pag. 35).

Afară de aceste moşii biserica unită a fost sprijinită din greu din partea statului ungar în sec. XVIII şi XIX şi până la 1918 cu averi şi bani. Aşa au primit între altele în 1715 arhiepiscopia unită din Blaj domeniile fiscale dela Sâmbăta-de-jos şi Gherla, în 1781, episcopia unită din Orade primeşte domeniul mare dela Beiuş, cuprinzând pe el vre-o 70 sate locuite

numai de Români ortodocşi, cari după documentul papal aveau să fie atraşi în staulul Papismului. Cine doreşte să cunoască suferinţele mai recente ale acestor creştini de pe domeniile catolice să citească „Tribuna“ din Orade Nr. 21, 69 din 1921 şi Nr. 76 din 1922. Afară de aceste averi au primit bani cu sutele de mii de florini pentru plata canonicilor şi a vlădicilor, pentru zidiri de reşedinţe, pentru şcoli, biserici, pentru ajutorarea bisericilor etc. (op. cit. p. 66—9).

Ce dovedesc aceste cifre în graiul lor exact şi infalibil?

„Ele dau dovada, cum Papismul de ambele rituri — latin şi român, mai ales, — ca un credincios asociat al Habsburgilor şi al maghiarismului — a fost înzestrat princiar, cu toate mijloacele materiale pentru a prospera în sine şi *pentru a cuceri*, mai întâi bisericeşte, şi apoi politiceşte, celelalte confesiuni (protestante şi ortodoxe).

„Din cifrele arătate se desprinde cea mai cumplită nedreptate medievală, ce a cunoscut-o vre-odată lumea, care nedreptate îşi aşteaptă nivelarea din partea Statului român, fiind aceasta o necesitate politică de stat, de a se creia un echilibru firesc între celelalte confesiuni şi între catolicism, Statul român având să facă dreptate tuturor confesiunilor cetăţenilor săi.

„Dar mai presus de toate Statul român trebue să tindă într'acolo, ca împotriva papismului — care este un factor politic subversiv în raport cu interesul de existenţă a Statului român — să-şi creieze asociaţii în celelalte confesiuni — cari toate au avut de suferit, îndelung şi amar, din partea catolicismului papal. Intre aceste asociaţii, cari n'au tendinţe centrifugale, locul prim îl ocupă *Biserica ortodoxă română*, care a suferit *mai* mult şi este cea mai săracă“.

Astfel stând lucrurile, cum poate afirma P. S. Sa episcopul unit I. Hossu în discursul la mesaj ţinut în Senatul ţării la 2 Decemvrie 1930, că „toată organizaţia aceasta... am putea spune, că aproape în întregime este de sub cârmuirea străină şi **nu avem nimic în dar,** din acel trecut, *ci câştigat prin lupte de toate zilele* şi menţinut cu sacrificii grele în vremuri de asuprire“ (Mon. Of. Nr. 6 p. III din 24 Dec. 1930, pag. 87), când istoria bisericii unite ne dovedeşte tocmai contrarul. Cine voeşte să cunoască mai bine situaţia bisericii unite sub acest raport — până la 1918 — să cetească cele două broşuri „Români ortodocşi şi Uniţi Români“ (Sibiu, 1922, 76 pag.) şi „Pa-

pism şi ortodoxism în Ardeal" (Arad, 95 pag.), de „Un om al bisericii", ambele 2 studii statistice bisericeşti, scrise pe bază de acte şi documente. Cetind aceste broşuri se va putea convinge fiecine că şi astăzi, ca şi în trecut, catolicismul acesta bogat şi trufaş şi îndrăsneţ, este şi va rămâne şi în Statul român un factor economic politic de aceeaş tendinţă destructivă, care trebue cunoscut temeinic de întreaga opinie publică românească şi trebue să se pună stavilă acestei tendinţe, care poate avea — din cauza slăbiciunei şi nepăsării noastre — consecinţe nebănuite.

Cu această situaţie au intrat biserica unită şi ortodoxă din Ardeal în noua alcătuire politică. Din aceste moşii s'au expropriat mare parte, dar în schimb au primit renta de expropriere, care se urcă la sume considerabile, aşa că biserica unită şi după expropriere a rămas destul de favorizată. Acest fapt nu poate fi ignorat de guvernele române.

„Povestea averilor fantastice", luate de Statul român bisericii unite şi catolice, clarissimilor de pe Târnave, nu e inventată de mine şi jugărele cele multe nu trebue „numărate şi măsurate precis" de mine, căci au fost numărate destul de exact de organele administrative ale Statului ungar în 1895 şi publicate în „O dare de seamă a Ministerului ungar de agricultură despre averile erariale, fundaţionale, bisericeşti şi mănăstireşti" (A kincstári közalapitványi továbbá egyházi és szerzetesi nagyobb birtokok területének és mivelési ágak szerinti megoszlásának kimutatása, publicaţie oficială a Ministerului de agricultură, Budapesta, 1895). O altă publicaţie a altui personaj oficios din Ministerul cultelor ungare: „A katholikusok autonomiájárol, irta Förster Gyula", Budapest 1897 (reproducere din revista „Budapesti Szemle"). Iar în ce priveşte felul cum s'a făcut exproprierea acestor averi considerabile, canonicul L. Zombory dela Arhiepiscopia catolică din Bucureşti şi senatorul Gyarfás El. ar putea da informaţiuni preţioase.

Referindu-se la nevoile reale ale diferitelor culte, foaia blăjană cere a se avea în vedere condiţiunile specifice ale Ardealului, cu amestecul de confesiuni şi naţionalităţi. In Ardeal păstorii au mai multe greutăţi de învins decât în Vechiul regat, unde massele credincioşilor sunt mai omogene. Foarte adevărat. Dar cheltuelile prea mult sporite ale bisericii unite nu provin numai din cauza acestor împrejurări specifice ale Ar-

dealului, şi nici din cauză că uniţii ar avea preoţi cu cvalificaţie superioară mai mulţi decât ortodocşii, cum cu emfază se afirmă (căci e ştiut că nu noi, ci uniţii au făcut preoţi din cantonieri, croitori, primari de sat etc.), ci provin mai vârtos din împrejurarea că biserica unită, fiind avanpostul catolicismului agresiv şi prozelitistic printre Români, are *un număr mare de parohii cu credincioşi foarte puţini* (mai ales în eparhiile Lugoj şi Orade, unde multe parohii n'au 100, ba nici 50 de suflete, („Confesionalism politic". pag. 64—4). *Aceste parohii mici se prezintă ca tot atâtea infiltraţiuni forţate de sub regimul trecut în mijlocul masselor compacte de ortodocşi.* Ori aceste infiltraţiuni cu tendinţe prozelitistice nu trebue să fie subvenţionate din partea statului.

Răspunzând P. S. Sa episcopul unit I. Hossu în Senat la 2 Decemvrie 1930 I. P. S. Sale Patriarhului Miron — privitor la afirmaţiunea că uniţii au în proporţia sufletelor prea multe protopopiate şi parohii, afirmă că „gradul mai evoluat al pastoraţiei de dincolo de Carpaţi, a *pretins o organizaţie* de pastoraţie şi de administraţie *mai deasă şi mai intensă, înţeleg mai multe parohii, mai multe protopopiate"*, iar mai încolo „luând în considerare că neamul nostru, fără îndoială, în partea lui cea mai mare locuieşte în masse compacte în Ardeal, şi că sunt şi sătuleţe răsleţe, elemente româneşti, risipite printre sate puternice săseşti şi ungureşti, şi datoria bisericii era, ca *pe acestea să le organizeze în parohii, pentru a rezista şi ca biserică şi ca naţionalitate în marea aceea de străini"* (Mon. Of. 24 Decemvrie 1930, p. III, Nr. 6, pag. 87). Ne-ar putea spune P. S. Sa ce pericol de desnaţionalisare există în judeţul Făgăraş, Târnava-mare, Sibiu, Hunedoara, Caraş, Severin etc., cele mai curat româneşti judeţe, spre a menţine multele parohii cu puţini credincioşi, tot atâtea infiltraţiuni cu tendinţe prozelitistice, înfiinţate sub protecţia binevoitoare şi ocrotitoare a statului catolic ungar, în cele mai curate parohii ortodoxe? Aceste infiltraţiuni au contribuit la succesiva spargere a unităţii sufleteşti a Românilor şi la înfiriparea unirei religioase cu străinii şi duşmanii milenari ai neamului nostru.

Prin nesubvenţionarea lor s'ar îndrepta în mod considerabil nedreapta disproporţie a cifrelor bugetului şi s'ar realiza considerabile economii. De aceea am cerut şi cerem o revizuire grabnică a averilor, ca distribuţia ajutoarelor, să se facă şi cu

consideraţie la situaţia materială a diferitelor culte, căci numai atunci ea va fi deopotrivă de echitabilă pentru toţi. Dar şi până ce se va face această conscriere va trebui supusă situaţia moştenită unei temeinice revizuiri, ceeace se poate face încă în actualul buget, întrucât proporţia numerică dintre culte, dacă şi nu precis, totuşi cu o mare aproximaţie, este cunoscută.

Dacă situaţia financiară a ţării reclamă să se facă economii, atunci aceasta să se facă la toate cultele, dupăce se va fi stabilit un raport normal şi legal între diferitele culte, cu privire la sprijinul material ce li-l acordă statul din bugetul său, şi să înceteze astfel favorizarea abuzivă a cultelor neortodoxe; căci nu se poate admite, ca din sudoarea contribuabilului ortodox să se întreţină culte eterodoxe.

Dl Ministru Costăchescu în şedinţa dela 26 Noemvrie 1930 a Senatului a declarat: „iar pentru bugetul viitor vom ţine seamă de numărul populaţiei, de drepturile, de starea lor de avere şi de nevoile lor reale, pentru a da cu dreptate suma împărţită între culte“. Această declaraţie e desminţită de bugetul pe 1931, care menţine nedreptăţile trecutului.

Căci dupăcum citim în ziare, dl Ministru Costăchescu îşi arată „dragostea“ către biserica ortodoxă prin aplicarea unei curbe arbitrare speciale la salariile preoţimei, pe lângă curba ce se aplică tuturor funcţionarilor publici, deşi la biserica ortodoxă s'au făcut reduceri de personal de 10% unele aşa de brutale şi fără socoteală, încât desorganisează complect organele centrale dela episcopiile ortodoxe din Ardeal, cu o tradiţie şi un trecut de 50 ani şi mai bine. Contra acestei nouă nedreptăţi va trebui să se protesteze cu toată energia din partea întregei preoţimi, având în frunte pe chiriarhii ei.

De aceea, clarissimilor de pe Târnave, nu „ca să încurcăm guvernul şi ca să umilim biserica unită“ nici „s'o desfiinţăm“ — cum trimbiţaţi — cerem o reducere a ajutoarelor ce le primesc dela stat biserica unită şi celelalte culte, ci din dorinţa de a se face **dreptate** bisericii noastre mereu neîndreptăţite, astăzi ca şi în trecut. Şi tocmai pentrucă nu Vă prea bucuraţi de dreptatea ce va trebui să se facă odată, cereţi *să vi se lase situaţia moştenită* dela asupritorii bisericii ortodoxe.

Cum rămâne deci cu proverbul: „Cine sapă groapa altuia?....“

Părintele NICHIFOR.

INCORECTITUDINILE DLUI ZENOVIE PÂCLIŞANU.

In ziarul nostru, Nr. 238 din 26 Octomvrie a. c. prin articolul „Cum a lucrat un frate unit, din Ministerul Cultelor, împotriva Bisericii Ortodoxe", s'a arătat absolut convingător, reaua credinţă a dlui Zenovie Pâclişanu, în postul ce ocupa, de director al Cultelor minoritare, din Ministerul Cultelor.

Dar, din nenorocire, catolicul d. Pâclişanu s'a pretat şi la alte incorectitudini, cari au vătămat avutul însăşi Bisericii catolice din Ardeal, şi al căror ecou, au făcut obiectul unor articole, de denigrare a Bisericii Ortodoxe şi a ţării noastre, în presa străină, acuzându-le de vandalisme.

Şi de abia atunci, după cum suntem informaţi, dl Prim Ministru şi Ministru de externe s'a sesizat, iar cu anchetarea a fost delegat dl secretar general Al. Borza.

Rezultatul cercetărilor, cu memoriul în cauză, au fost depuse şi înregistrate la Ministerul Justiţiei sub Nr. 128370 din 1 Noemvrie; la Ministerul Domeniilor sub Nr. 39665 din 4 Nov. şi la Ministerul Instrucţiunei şi Cultelor sub Nr. 147038 din 1 Noemvrie a. c.

Mai jos, făcând loc memoriului în cauză, în care sunt constatate şi arătate gravele abateri, în numele adevărului şi dreptăţei, ce se cuvin Bisericii Creştine-Ortodoxe şi ţărei noastre, ofensate de catolicii de peste graniţă, desigur în urma informaţiunilor rele şi pătimaşe, date de către catolicii din ţară vinovaţi fiind chiar unii dintre ei, în frunte cu unitul şi incorectul Pâclişanu, cerem urgente şi severe sancţiuni, şi totodată să se ia măsuri, ca şi presa străină să fie informată.

Aşteptăm.

„GLASUL MONAHILOR".

Pierre Delattre a publicat la Paris o broşură întitulată „Luttes présentes du catholicism en Europe Centrale", în care

ne arată lumei ca pe nişte vandali, care am jefuit averea bisericii catolice din ţara noastră.

D-voastră, ca ministru de externe, aţi cerut dela ministerele respective datele necesare pentru combaterea celor afirmate în amintita broşură.

Ca să puteţi răspunde mai cu succes, e bine să cunoaşteţi şi Dv. peripeţiile, prin cari au trecut averile bisericii catolice dela noi şi eventual să arătaţi lumei culte, că, dacă s'au şi făcut jafuri în averile acestei biserici, ele au fost făcute de oamenii catolicismului şi anume de aceia, cari aveau căderea să fie apărătorii acestor averi, aceasta în urma situaţiei ce aveau în biserică.

Să începem cu averile Status-ului Catolic din Cluj: După expropiere, s'a format la Cluj un consorţiu în frunte cu jurisconsultul Status-ului Catolic Nagy Laszlo, pentru a stoarce cât mai mult din averile catolice. Acest jurisconsult s'a asociat cu Costea, fost referent al Comitetului Agrar pentru chestiunile agrare din Ardeal, Dr. Aurel Blaga, Dr. Pompei Răchiţan, avocaţi în Cluj şi Ioan Răchiţan, avocat în Bucureşti. Exponentul acestora în Ministerul Cultelor era dl Zenovie Pâclişanu, directorul general al cultelor minoritare, pentrucă toate operaţiile aveau să fie aprobate de Ministerul Cultelor, conform regulamentelor în vigoare pentru administrarea averilor catolice.

Operaţia s'a început la Comitetul Agrar: s'a scos de sub expropiere o mare întindere de păduri, pământ arabil, şi asociaţii aveau să primească ca onorar avocaţial mai multe milioane dela Status-ul Catolic. Neavând însă Status-ul posibilitatea de a plăti onorarul avocaţial în numerar, s'a recurs la modul de vânzare-cumpărare. Astfel s'a vândut asociaţilor de către Status întreaga întindere scoasă de sub expropiere plus nişte castele, o moară mare, adică o avere de circa 40 milioane lei, pentru suma de 10 milioane. Cumpărătorii n'au putut plăti preţul de cumpărare şi atunci s'a recurs la ajutorul unor poliţe escomptate la Bănci, poliţe semnate şi de Status-ul Catolic.

Poliţele au rămas până azi neplătite şi acum biserica catolică e în situaţia de a pierde averea şi a plăti şi poliţele.

Avocaţii numiţi au primit în modul arătat onorarul avocaţial şi şperţul dat funcţionarilor dela Comitetul Agrar şi din Ministerul Cultelor, păgubind Statul, pentrucă cei ce au primit

onorarul avocaţial prin contracte de vânzare-cumpărare, n'au declarat venitul avocaţial la fisc. Canonicul dela Arhiepiscopia Catolică din Bucureşti, dl Dr. *Ladislaus Zombory* şi Senatorul Gyárfas cunosc prea bine chestiunea şi la o eventuală anchetă, făcută de Ministerul Cultelor sau de cel al Domeniilor ar putea să dea informaţiuni preţioase. Intre cumpărători figurează şi dl Nagy Laszlo, jurisconsultul Status-ului Catolic.

2. Nagy Laszlo şi Dr. Valentin Poruţ, avocat în Cluj, cumpără dela Status-ul Catolic 61 jugere de pământ în nemijlocita apropiere a oraşului Cluj pentru ridicola sumă de 10 mii lei, — pământ care valorează milioane. Şi aci e vorba de onorar avocaţial, dat în formă deghizată, cu scopul de a se păgubi şi Statul şi Biserica Catolică şi a se îmbogăţi jurisconsultul Status-ului Catolic. Credem, că din aceste chestii s'au îndulcit şi alţi funcţionari catolici, pentrucă este inadmisibil să se calce în mod atât de fraudulos regulamentele aprobate de Stat şi apoi tot minoritarii să calomnieze în străinătate Statul Român.

3. Dr. Aurel Blaga, Dr. Pompei Răchiţan, avocaţi în Cluj şi Nagy Laszlo, jurisconsultul Status-ului Catolic, cumpără tot dela Status-ul Catolic 562 de jugăre de pământ pentru o sumă bagatelă, cu contract aprobat tot de Ministerul Cultelor cu Nr. 51443/1927.

E interesant să aflaţi procedeul dlui Zenovie Pâclişanu, directorul general al cultelor minoritare din Ministerul Cultelor, la aprobarea contractelor: dl Dr. Emil Blaga trimete Ministerului de culte o petiţie semnată Dr. E. Blaga şi soţii, cerând aprobarea unui contract de vânzare-cumpărare între el şi Status-ul Catolic. Pe această petiţie neînregistrată face dl Pâclişanu la 2 August 1927 următorul referat: „In conformitate cu dispoziţiunile al. 1 al reg. de administrarea averilor Status-ului Romano-Catolic, aprobat de Ministerul Cultelor Maghiar cu Nr. 44918/1915, contractele de vânzare a imobilelor Status-ului trebuesc aprobate de Stat. Subsemnatul, ţinând seama de faptul că vânzarea se face către elemente româneşti, propun aprobarea contractului. Această aprobare definitivă să se dea însă numai după ce ea va fi cerută de Status, asta din motivul ca să folosim prilejul şi să facem Status-ul să recunoască şi de fapt situaţia de drept veche. (ss) Pâclişanu". Ministru de atunci pune pe acest referat rezoluţia: „Se aprobă referatul".

Cetiţi cu atenţiune rafinăria acestui referat: dl referent Pâclişanu ţine seama de faptul, că vânzarea se face către elemente româneşti şi din acest motiv propune aprobarea. Adică să înstrăinăm, contrar legii, averile catolice, pentrucă le acaparează elemente româneşti. E o procedură incompatabilă cu demnitatea Statului Român. Dar dl Pâclişanu şi aici minte, pentrucă din adresa Status-ului Catolic, înregistrată la Ministerul Cultelor sub Nr. 51444/1927 reiese, că între cumpărători figurează şi Nagy Laszlo, jurisconsultul Status-ului Catolic, care e ungur şi nu poate fi socotit ca element românesc. Mai comite dl Pâclişanu o mare greşală pentru a seduce pe ministrul său, greşală care ar atrage după sine chiar acum anularea contractului. Dl referent Pâclişanu arată în referatul său, că în conformitate cu dispoziţiunile Regulamentului de administrarea averilor catolice, aprobat de Ministerul de Culte Maghiar cu Nr. 44918/1915, contractele de vânzare a imobilelor catolice trebuiesc aprobate de Stat, ascunde însă dispoziţiunile din art. 7 din acest regulament, conform cărora nici o avere imobilă nu se poate înstrăina decât pe cale de licitaţie în regulă. Oare la aprobarea contractului, dl Pâclişanu a avut în vedere acest articol al regulamentului? E cea mai elementară datorie a Guvernului să ancheteze această chestie şi dacă de fapt nu s'au îndeplinit la aprobarea contractului condiţiunile acestui articol, să urmeze dela sine anularea contractului.

Să observaţi şi procedura necorectă a dlui Pâclişanu în mânuirea actelor: dl Blaga trimite petiţia şi dl Pâclişanu face referatul la 2 August 1927 pe un act neînregistrat şi ministrul aprobă în aceeaş zi referatul fără să observe, că hârtia e neînregistrată. Se întâmplă însă şi un lucru mai nostim: dl Pâclişanu propune şi ministrul aprobă, ca contractul să se aprobe definitiv numai în cazul, dacă şi Status-ul Catolic va cere aprobarea. Despre această rezoluţie ministerială Status-ul Catolic nu este încunoştiinţat în mod oficial şi cu toate acestea cu adresa Nr. 1257 din 1927, înregistrată la Minister sub Nr. 51444/927 şi Status-ul cere aprobarea contractului. De unde a ştiut Status-ul Catolic de condiţia pusă în referatul dlui Pâclişanu, dacă petiţia dlui Blaga, pe care se afla referatul s'a înregistrat în aceiaş zi cu petiţia Status-ului, adecă la 12 Noemvrie 1927 sub Nr. 51443? Deci, petiţia dlui Blaga cu referatul dlui Pâclişanu, aprobat de ministru la 2 August, este ţi-

nută neînregistrată mai mult de 3 luni de zile şi de aci se vede legătura intimă între dl Pâclişanu şi cumpărători. Apoi e înjositor referatul, care condiţionează aprobarea contractului şi dela cererea Status-ului, „asta din motivul ca să folosim prilejul şi să facem Status-ul să recunoască şi de fapt situaţia de drept veche". Vai de Statul Român, care n'are autoritatea să constrângă pe toţi cetăţenii săi să respecte situaţia de drept, decât pe căi lăturalnice — prin apucături nedemne! O altă greşală cardinală este, că contractul este aprobat numai de Consiliul Dirigent al Status-ului şi nu de adunarea generală, cum cere art. 7 din regulamentul amintit.

Pe adresa Status-ului catolic, dl Z. Pâclişanu pune rezoluţia: „Contractul este anexat la Nr. 51443/1927. La acest temei se află şi raportul subsemnatului şi rezoluţia dlui Ministru". Căutaţi dosarul şi Vă veţi convinge, că contractul lipseşte, fiind interesul dlui Pâclişanu să nu se ştie: ce şi cu cât s'a vândut.

Să vedeţi efectele: dl *Costea,* referentul dela Comitetul Agrar, a zidit în Bucureşti, bulevardul Dacia, un palat cu 14 milioane, dl *Zenovie Pâclişanu,* sărac ca vai de el, are în Bucureşti o casă în valoare de 5 milioane lei, dl *Ioan Răchiţan,* avocat în Bucureşti, face gospodărie pe bunul cumpărat (pe ce?) dela Status-ul Catolic şi umblă cu automobilul propriu! Tot aşa sunt şi domnii dela Cluj.

Această tovărăşie a mers mai departe: dela Cluj a trecut la Episcopia Romano-Catolică dela Oradia-Mare şi cu sprijinul directorului bunurilor episcopeşti Gerbert, refugiat acum în Ungaria, unde pe banii furaţi dela Episcopie a cumpărat două farmacii, şi a jurisconsultului episcopiei din Oradia Krüger, şi-au continuat nobila activitate începută la Cluj: au scos de sub expropriere dela Comitetul Agrar — tot cu sprijinul lui Costea — pentru episcopie 4500 jugăre, iar pentru Capitlu 2500 jugăre pădure, primind ca onorar avocaţial tot după reţeta dela Cluj — prin contract de vânzare-cumpărare — dela Episcopie 1000 de jugăre, iar dela Capitlu încă 1000 jugăre pădure în valoare de cel puţin 30 milioane lei. Contractul încheiat cu Episcopia a fost aprobat de dl Pâclişanu în numele Ministerului de Culte — respectiv în numele Maiestăţii Sale Regelui ca patron al Bisericii Catolice — la 27 Martie 1926 sub Nr. 15705. Dela sine se înţelege, că dosarul acestei fără

de legi a dispărut din Ministerul Cultelor, rămânând urme numai în condica de înregistrare, iar arhiva ne arată, că dosarele au fost luate de Pâclişanu şi azi nu li se mai dă de urmă. Au mai dispărut din arhiva Ministerului hârtiile Nr. 43359/1927 şi 44543 din 17 Octomvrie 1927, referitoare tot la aceste contracte.

In lipsa dosarului luat de dl Pâclişanu, e greu de stabilit data şi numărul, cu care s'a aprobat contractul referitor la cele 1000 de jugăre date ca onorar de Capitlu. Aceasta se va putea stabili printr'o anchetă făcută la faţa locului. Şi în aceste cazuri a fost înşelat Statul, pentrucă imensele sume, primite ca onorar avocaţial, n'au fost declarate la fisc.

Să mergem mai departe: dl Ioan Răchiţan, avocat în Bucureşti, Calea Victoriei Nr. 190, a primit prin intervenţia dlui Z. Pâclişanu o procură dela episcopul romano-catolic din Oradia-Mare, ca să intervină la Bucureşti pentru eliberarea rentelor provenite din expropriere. După terminarea operaţiei [o simplă petiţie cu timbru de 11 lei], dl Pâclişanu, ca director al cultelor minoritare din Ministerul Cultelor, a dat un ordin ministerial episcopului catolic din Oradia, ca să elibereze din averea inalienabilă a episcopiei dlui Răchiţan, ca onorar avocaţial, rente de expropriere în valoare de 8 (opt) milioane lei. Având însă să treacă rentele la Patrimoniul Sacru conform Concordatului, administratorul apostolic Anton Mayer a răscumpărat dela dl Răchiţan rentele de 8 milioane lei cu suma de 4 milioane numerar, din care sumă partea dlui Pâclişanu a fost de 1 milion 600 mii lei.

Nu vă îngroziţi, Domnule Prim Ministru, de aceste afaceri ale dlui Director General Z. Pâclişanu?

Ministerul Cultelor, fiind dosarul furat, a cercetat chestia la faţa locului, delegând pe dl Inspector General Păcescu. Acesta a adus dela episcopie şi a prezentat dlui Ministru Costăchescu copia ordinului ministerial, dat de dl Pâclişanu în chestia onorarului advocaţial, pe răspunderea proprie, fără ştirea ministrului. Nu înţelegem, de ce nu urmează sancţiunile, ci dl Ministru Costăchescu se mulţumeşte numai cu faptul, că dl Pâclişanu a părăsit Ministerul Cultelor şi s'a cocoţat la ministerul de sub conducerea Dvoastră, ca consilier tehnic în chestiunile de propagandă, cu diurnă grasă, primind totodată şi salariul ca director la Ministerul de instrucţie.

Dvoastră, în calitate de Prim Ministru, aveţi datoria să ordonaţi pentru clarificarea chestiilor amintite — chiar în interesul moral al ţării — cea mai strictă anchetă, îndrumând chiar Parchetul să instruiască, întrucât toate dosarele referitoare la chestiile arătate au fost sustrase şi deci nu se mai află în Ministerul Cultelor.

Vă mai rugăm să îndrumaţi Ministerul de Domenii, ca să ancheteze la Casa Pădurilor pentru a se stabili cum s'a dat dreptul de defrişare la o cantitate atât de enormă de pădure, când ţăranului român nu i se dă dreptul de a tăia nici 10 jugere de pădure. Am auzit de multeori pe cei interesaţi spunând, că intervenţiile la Casa Pădurilor i-a costat 800 mii lei. S'ar mai putea cerceta, dacă nu s'a tăiat, din lipsa de supraveghere, mai mult decât a fost aprobat. Am putea aduce dovezi, că inginerul silvic al episcopiei şi-a cumpărat casă în Oradia-Mare, deşi era om sărac.

Am amintit, că dl Pâclişanu ne mai având nas să rămână în Ministerul Cultelor, cu ajutorul dlui Maniu a fost detaşat la Prezidenţia Consiiiului de Miniştri, respective la Direcţia de Propagandă din Ministerul de Externe. Ca să vedeţi, că acest individ nu poate să rămână acolo, Vă rog să luaţi cunoştinţă de următoarele:

1. În decursul răsboiului, guvernul maghiar a trimis pentru serviciul de spionaj în comunele româneşti din Ardeal pe cel mai periculos spion al guvernului, funcţionarul Gagy, un bun prieten al dlui Pâclişanu. Spionul a fost însoţit prin comunele româneşti de dl Pâclişanu. Sper că va avea atâta omenie să nu nege acest fapt.

2. În 1917 a trimis dl Pâclişanu rapoarte direcţiei de presă dela prezidenţia consiliului de miniştri din Budapesta, în cari calomnia armata română. Aceste rapoarte şi azi se află la Budapesta. Dl Pâclişanu a fost însărcinat de Ministerul Cultelor cu ancheta la Muzeul Ardelean din Cluj. În timp ce d-sa ancheta în această chestiune — s'a întâmplat să fie în Cluj un secretar ministerial din Budapesta, în prezent ataşat de presă pe lângă ministrul plenipotenţiar maghiar din Berlin, care a făcut unui domn român din Cluj următoarea declaraţie: „Dacă dl Pâclişanu îndrăzneşte să ia poziţie faţă de instituţiile maghiare, îl vom nimici, având noi la Direcţia Presei din Budapesta, ra-

poartele lui, în cari defăima armata română şi o epistolă în care cerea bani în timpul răsboiului".

3. În 1924 dl Pâclişanu a însoţit, ca delegat al guvernului român, pe dl C. Banu, fost Ministru al Cultelor, la Roma, în chestia încheierii Concordatului. Întorcându-se dela Roma, a vândut ziarului „Brassoi Lapok" textul proiectului de Concordat, pe care numai el îl avea, pentru neînsemnata sumă de 7000 Lei. Chestia a fost atunci anchetată în minister, însă nu s'a putut stabili adevărul.

4. Nunţiul Papal Dolci a făcut declaraţia, că Pâclişanu a fost în chestia Concordatului un spion plătit de guvernul din Budapesta. Suntem convinşi, că Nunţiul Papal ar face şi înaintea D-voastră această declaraţie, dacă ar fi întrebat.

5. Arhiepiscopul Catolic din Bucureşti, I. P. S. Cizar a trimis răposatului Prim Ministru I. I. C. Brătianu un memoriu confidenţial despre fărădelegile dlui Pâclişanu şi urmarea a fost, că fostul Prim Ministru a dat ordin, ca Pâclişanu să fie alungat din Ministerul Cultelor. Nu ştiu, cine a avut interes să nu se execute acest ordin. Sunt de convingerea, că ar fi chiar în interesul Statului Român să luaţi contact şi să Vă interesaţi la I. P. S. Arhiepiscop, fiind inadmisibil, ca chestiile minoritare şi propaganda în străinătate să fie lăsate în mâinile unui astfel de individ.

6. Dl Pâclişanu a trecut în anul 1927 în bugetul Statului o episcopie reformată maghiară din Oradea-Mare cu suma de 750.000 Lei. Această episcopie nicicând n'a fost înfiinţată, e inexistentă, iar episcopul fără episcopie, creiat de dl Pâclişanu, n'a depus jurământul de fidelitate înaintea M. Sale Regelui, ci înaintea lui Pâclişanu. Tot acest domn a trecut în anul 1928 în bugetul Statului cu suma de circa 500.000 Lei o episcopie (superintendenţie) luterană maghiară din Arad, care deasemeni n'a fost înfiinţată prin nici o lege. Nici superintendentul (episcopul) luteran maghiar din Arad n'a depus jurământul de fidelitate înaintea M. Sale Regelui, ci tot înaintea dlui Pâclişanu. Gurile rele spun, că dl Pâclişanu a încassat pentru aceste două episcopii şperţul de 3 milioane Lei.

Oare s'a mai pomenit în lume, ca episcopii neexistente să fie trecute în bugetul Statului şi oare ce ar zice M. S. Regele, dacă ar afla, că în Ţara Românească există doi episcopi maghiari fără să existe episcopii şi că aceşti episcopi n'au depus

jurământul în mâinile M. Sale, ci în ale lui Pâclişanu? De când exercită dl Pâclişanu atribuţii regale? Iată cum a operat acest om genial. Episcopia reformată maghiară din Oradea a fost trecută în bugetul Statului în 1927. S'a întâmplat însă o minune, că în bugetul anului 1928 a dispărut din buget, dar dl Pâclişanu n'a desperat, ci şi-a servit patronul pe altă cale tot din banii Statului. Pentru punerea în aplicare a legii despre regimul general al cultelor s'a votat în 1928 un fond de 9 milioane Lei. Ei bine, din această sumă a plătit dl Pâclişanu episcopiei inexistente dela Oradea-mare întreaga sumă de vre-o 750.000 Lei, deşi acest fond nu putea avea nici o legătură cu episcopia maghiară neexistentă şi Statul n'avea nici un obligament să plătească suma ordonanţată de dl Pâclişanu.

Dl Pâclişanu ar trebui tras la răspundere pentru deturnare de fonduri. În anii 1929 şi 1930, episcopia dlui Pâclişanu apare din nou în bugetul Statului cu suma arătată mai sus. Chestia a fost cercetată în Ministerul Cultelor şi în urma celor constatate, dl Ministru Costăchescu a dat ordin, ca cele două episcopii ungureşti introduse prin fraudă în bugetul Statului să fie eliminate din bugetul anului 1931. Cum rămâne însă cu milioanele ordonanţate de dl Pâclişanu în mod ilegal? Plătim episcopii ungureşti inexistente cu milioane grele, iar biserica ortodoxă o lăsăm să tânjască şi aducem pe Părintele Patriarh în situaţia să demisioneze din mila Bisericii Sale.

7. Au trecut tulburările studenţeşti dela Oradea şi dl Pâclişanu a fost trimis de guvern să stabilească daunele. Statul român a plătit despăgubiri de multe milioane, iar evreii râd în pumni, că au putut primi din bunăvoinţa delegatului guvernului sume enorme ca desdăunare, primind şi dl Pâclişanu dela fiecare comunitate câte un onorar de 200.000 Lei.

Domnule Prim Ministru, din cele scrise nu tragem nici o concluzie, ci lăsăm să luaţi D-Voastră măsurile necesare şi să vedeţi, dacă un astfel de om mai poate sta măcar o zi în serviciul Statului Român.

„GLASUL MONAHILOR".

MIŞCAREA LITERARĂ.

Dr. Gh. Ciuhandu: BRAŞOVUL, CETATE A ORTODOXIEI ROMÂNEŞTI. Discurs la deschiderea congresului preoţesc ardelean ţinut la Braşov în 11—12 Noemvrie 1930. Arad. Pag. 32.

Prin vastele sale cunoştinţe istorice, prin superioara înţelegere a postulatelor prezentului şi prin larga sa experienţă de viaţă bisericească, părintele Dr. Gh. Ciuhandu, consilier episcopesc la Arad, a fost, la timpul său, cea mai indicată personalitate menită să ocupe demnitatea de preşedinte al Asociaţiei clerului „Andreiu Şaguna“, asociaţie pe care o conduce şi astăzi, cu toată vrednicia.

Discursurile pe care le rosteşte părintele Dr. Gh. Ciuhandu la deschiderea congreselor acestei obştii preoţeşti nu sunt simple înseilări menite să fixeze în chip trecător momente de o incontestabilă solemnitate, ci sunt lucrări cari aproape întotdeauna pun, massiv, câte o problemă în stare să dea de lucru pentru un timp mai îndelungat clerului sau mirenimii noastre încadrate în viaţa bisericească sau culturală a neamului. Iar când aceste discursuri ating probleme istorice, ele devin şi mai interesante, prin revelaţiile lor zidite pe o vastă documentare ştiinţifică şi prin căldura expunerii autorului care se contopeşte cu subiectul său, lăsându-se purtat de acelaş val de viaţă de care au fost purtaţi eroii vremilor trecute pe cari le evocă.

Iată pentruce părintele Dr. Gh. Ciuhandu face un lucru dintre cele mai bune, tipărindu-şi discursurile şi în broşuri, dupăce ele au onorat paginile unei reviste bisericeşti, făcându-le în felul acesta cu putinţă cât mai larga lor răsbatere în sufletele preoţimii noastre.

Ultimul discurs este cel rostit la congresul preoţesc dela Braşov, în care autorul zugrăveşte în colori vii trecutul cultural şi religios, de o măreţie fără seamăn, al oraşului de sub Tâmpa.

Discursul acesta ar trebui să-l citească cel puţin fiecare absolvent al şcoalelor noastre confesionale din Braşov, plus întreaga noastră preoţime, care-l va găsi, de altfel şi în Analele congresului din 11—12 Noemvrie 1930, cari vor ieşi în curând de sub tipar.

N. C.

*

Dr. Eliodor Constantinescu: TERTULLIANI APOLOGETICUM. R.-Vâlcii 1930. Pagini 191. Lei 80.

Cea mai de seamă operă apologetică creştină, în care cauza creştină, încă în veacurile primare, a fost îmbrăţişată, apărată şi susţinută cu mult curaj, cu multă căldură şi cu mult talent de către Tertullian, ne este dată azi în româneşte, după textul latin complet al lui J. P. Waltzing, de către dl prof. Dr. Eliodor Constantinescu.

Punându-ne la îndemână această operă de mult preţ, traducătorul şi-a împlinit cu adevărat o datorie de bun creştin.

Cartea cuprinde trei părţi principale.

In prima parte ni se arată creştinismul în Africa — şi împrejurările, motivele, cari l-au determinat pe Tertullian a trece la creştinism şi a scrie această apărare a creştinilor. In partea doua ni se arată viaţa şi opera lui Tertullian precum şi planul şi analiza Apologiei; iar în partea treia ni se dă traducerea operei în 50 capitole. Citirea acestei cărţi este captivantă şi instructivă. O recomand cu căldură fraţilor preoţi şi studenţilor teologi. Citind-o îşi vor îmbogăţi nu numai mintea ci şi inima cu mai multă iubire de Hristos şi mai multă iubire de luptă împotriva *păgânismului* deghizat de azi.

*

C. Ouatu, fost adventist timp de 22 ani: CINE SUNT ŞI CE URMĂRESC ADVENTIŞTII? 1930, Tipografia Cozia, a Sfintei Episcopii Râmnicul Vâlcei. Pagini 153.

Acesta este numele cărţii tipărite în a doua ediţie, mult mai complectă ca cea dintâiu, de adventistul C. Ouatu din Bucureşti.

Este o carte foarte interesantă şi atrăgătoare prin conţinutu-i bogat, cu privire la doctrina, dar mai ales la viaţa conducătorilor adventismului. C. Ouatu cunoscător adânc al tuturor intimităţilor acestei secte, arată sincer, precis, dovedind cu acte, laşitatea, făţărnicia, lăcomia, invidia, ura, minciuna şi desfrânarea conducătorilor adventişti. Arată activitatea periculoasă a acestor adventişti pe terenul religios, moral, economic, social şi naţional.

Stricăciunea acestei secte este adâncă şi se întinde şi la adventiştii din afara hotarelor ţării noastre.

Anunţ această carte cititorilor acestei reviste, fără pretenţiunea unei bogate dări de seamă, fiindcă ar trebui expusă pe deantregul, fiecare rând fiind de un interes capital. Să nu lipsească nici unui frate preot şi din nici o bibliotecă parohială.

Cunoscând pe sectari vom şti cum să-i şi combatem. Cartea costă 50 Lei, se poate procura dela R.-Vâlcii.

Pr. D. D. ACHIMESCU.

CRONICĂ.

EXTERNĂ

CONGRESUL TEOLOGIC PANELEN. Dupăce furtuna răsboaielor prin care a trecut Grecia în ultimele decenii s'a îndepărtat, Biserica grecească păşeşte azi cu paşi repezi la reorganizarea întregei vieţi religioase din cuprinsul Eladei. Pentru stabilirea unui plan unitar de muncă, s'a deschis Sâmbătă, 3 Ianuarie a. c. în Atena primul congres teologic panelen. La acest congres, pe lângă alţi delegaţi, a luat parte şi un delegat al patriarhatului ecumenic.

Şedinţa de deschidere a fost prezidată de profesorul Facultăţii teologice din Atena M. Alivizatos. In cuvântul său de deschidere preşedintele a accentuat necesitatea concentrării interesului teologic asupra stabilirii Bisericii ca factor important al redeşteptării vieţii morale şi al trezirii idealurilor creştine. Vorbeşte despre necesitatea colaborării teologiei cu Biserica şi despre colaborarea laicilor cu clerul grecesc.

In numele guvernului, ministrul cultelor spune următoarele: „Guvernul consideră Biserica — ca o forţă morală, naţională şi socială". Pornind dela această concepţie despre Biserică, guvernul a lucrat tot timpul şi lucrează încă la întărirea Ei. Aşa b. o. începând cu anul acesta a înmulţit orele de religie în toate şcolile din cuprinsul Eladei şi acum ajută cu bucurie Biserica să-şi organizeze seminariile în aşa fel, încât clerul de mâne să fie un cler temeinic pregătit pentru lupta care îl aşteaptă. Statul e preocupat apoi de îmbunătăţirea vieţii monahale şi de o mai bună înzestrare materială a clerului mirean, pentruca preotul scutit fiind de grija zilei de mâne să-şi poată pune toată puterea sa de muncă în slujba Evangheliei. De aceea a înfiinţat acum de curând Casa de asigurare a preoţimii şi Fondul de pensionare care asigură fiecărui preot o pensie lunară de mai multe mii de drahme.

După alte cuvântări, profesorul universitar M. Papamichail a citit lucrarea sa cu subiectul: „Situaţia Bisericii în organismul social".

Duminecă în a doua şedinţă, prof. univ. şi academicianul M. Diovouniotis a vorbit pe larg despre colaborarea Bisericii ortodoxe greceşti cu celelalte Biserici.

In primul rând se simte puternic necesitatea colaborării cu Bisericile ortodoxe autocefale. Azi încă nu se cunosc bine Bisericile ortodoxe ele între ele, de aceea arată necesitatea trimiterii de studenţi la toate facultăţile ortodoxe. Se citează exemplul Bisericii ort. române care are deja 5 studenţi la Atena.

Oratorul spune apoi că în anul acesta se va întruni un congres al tuturor profesorilcr facultăţilor şi academiilor ortodoxe. Se discută apoi asupra colaborării Bisericii ortodoxe cu Bisericile eterodoxe. A vorbit pe larg asupra tuturor problemelor congresului I. P. S. Sa mitropolitul Atenei, Hrisostom.

După şedinţă congresiştii au vizitat muzeul bizantin din Atena.

PROZELITISM CATOLIC ÎN GRECIA. Nici ţinuturile cutreerate odinioară de Sf. Pavel, apostolul neamurilor, n'au fost şi nu sunt cruţate de tendinţa de dominare a papilor din Roma. Însă toate încercările făcute veacuri dearândul pe pământul Greciei, n'au dus la un rezultat mulţumitor pentru catolicism.

Este îndeobşte cunoscut că Grecii — atât pătura cultă cât şi poporul de rând — ţin mult la dreapta credinţă a strămoşilor lor. Doar credinţa creştină i-a făcut pe Greci a doua-oară nemuritori, doar pentru această credinţă şi în numele ei au purtat nenumărate răsboaie cu Turcii şi tot această credinţă i-a determinat să facă steagul naţional cu crucea Mântuitorului, simbolul cel mai de preţ al creştinismului. In aceasta credinţă ortodoxă şi pentru această credinţă, Grecii sunt în stare şi astăzi să trăiască şi să moară.

Văzând catolicii că metodele întrebuinţate până astăzi n'au dus la rezultat, au început să adopte vechiul lor principiu: „Scopul scuză mijloacele" şi sub o mască nouă au început o vânătoare şireată pentru a prinde în cursă suflete nevinovate.

Preoţii catolici au desbrăcat rasa catolică, luând reverenzi şi potcap ortodox. Şi-au lăsat apoi barbă mare şi păr lung de stau să întreacă pe preoţii ortodocşi. Au început să oficieze slujba după ritul ortodox, pentruca poporul să nu-i poată deosebi nici după rit de preoţii ortodocşi. Cu ajutorul banilor din Roma au înfiinţat o mulţime de şcoli primare unde se preda învăţământul gratuit, dându-se copiilor şi toate cărţile necesare şi uneori chiar şi îmbrăcăminte. Mulţi copii fără părinţi, şi copiii familiilor mai sărace, ba în mare parte şi poporul neştiutor de carte şi necunoscător de dogme începuse să cadă pradă în mrejele iscusite ale catolicismului. Şi e sigur că, în forma aceasta, în scurtă vreme catolicismul ar fi prins rădăcini puternice în Grecia, dacă conducătorii bisericii şi conducătorii statului n'ar fi luat măsurile de lipsă pentru înlăturarea răului.

Guvernul grec, însă, când a văzut pericolul, a adus o lege prin care obligă pe toţi preoţii catolici din cuprinsul Greciei, ca îmbrăcămintea lor — reverenzi, potcap etc. — să fie cu totul deosebită de îmbrăcămintea canonică şi tradiţională a preoţilor ortodocşi din cuprinsul Greciei. De asemenea statul interzice prin lege părinţilor de a-şi da copiii la şcoli confesionale, statul nerecunoscând nici una din şcolile particulare de natura aceasta. In acelaş timp însă, statul se obligă să pună de aci înainte la dispoziţia cetăţenilor greci învăţământ primar gratuit.

Dispoziţiile acestea ale guvernului grec au indispus nespus de mult pe catolici. Demascaţi înainte de a-şi fi ajuns scopul, li s'a tăiat craca de sub picioare mai rezolut de cum şi-au închipuit ei vre-odată.

Papa însuşi s'a întristat şi acum când Grecii îşi aniversează independenţa naţională, toate societăţile creştine şi naţionale au trimis telegrame de felicitare, dar papa dela Roma, revoltat pe Grecii cari îndrăznesc să-şi apere credinţa strămoşească, nu i-a învrednicit de telegrama binecuvântărilor sale.

Grecia, ţară mică şi destul de săracă, a dovedit că are oameni cari nu se tem, aşa cum s'au temut şi se tem conducătorii altor ţări, de ameninţările Vaticanului. — Oare guvernele Ţării Româneşti n'au nimica de învăţat din gestul guvernului grecesc?

Pr. S. CÂNDEA.

*

INTERNĂ.

ŞEDINŢA CONSILIULUI MITROPOLITAN. O importantă şedinţă a Consiliului Mitropoliei ardelene a avut loc la Sibiu în ziua de 20 Ian. a. c. Inaltul sfat bisericesc, la care au participat Preasfinţiţii ierarhi ai mitropoliei (afară de cel din Caransebeş) precum şi membrii mireni (Dr. I. Lupaş, Dr. S. Dragomir şi alţii) a fost prezidat de I. P. S. Mitropolit Nicolae. Problema de căpetenie care a format obiectul celei mai ample şi mai interesante discuţii a fost: Situaţia Bisericii faţă de noul buget al statului. S'a hotărât în această privinţă, ca înalţii ierarhi să se prezinte în delegaţie la guvern — şi dacă va fi nevoie la M. S. Regele — pentru a cere să se revină asupra nedreptelor amputări bugetare aplicate Bisericii şi să i se dea instituţiei care este cea mai sigură paznică a sănătăţii duhovniceşti a neamului putinţa unei normale funcţionări. (Preasfinţiţii chiriarhi s'au şi prezentat guvernului, unde li s'a promis că a doua curbă de sacrificiu, aplicată numai Bisericii, va fi suprimată şi se va reveni, măcar în bună parte, şi asupra suprimărilor de posturi din administraţia eclesiastică).

Consiliul a decis apoi să se facă paşii de lipsă pentru cât mai grabnica lichidare a fundaţiilor „Gojdu“ şi „Trandafil“ şi pentru activarea lor prin împărţirea de burse studenţeşti.

Şi, în sfârşit, pornind dela sublinierea evenimentului literar şi bisericesc pe care-l alcătueşte apariţia lucrării dlui prof. univ. şi academician ilustru Dr. S. Dragomir: „Istoria desrobirii religioase a Românilor din Ardeal în secolul al XVIII“, în care se zugrăveşte magistral emoţionanta mucenicie a unei nesfârşite serii de preoţi şi mireni ortodocşi, dl profesor I. Lupaş face următoarele propuneri în legătură cu comemorarea marilor evenimente de acum 170 de ani:

1. Cartea dlui Dr. Silviu Dragomir, Istoria desrobirii religioase a Românilor din Ardeal în sec. XVIII apărută anul trecut, să fie recomandată şi impusă tuturor bibliotecilor parohiale ale Mitropoliei.

2. Să se fixeze anume Dumineci de peste an spre a se ceti credincioşilor la slujba vecerniei capitolele mai importante, pe cari le vor fixa P. Sf. noştri ierarhi.

3. Să li se dea instrucţiuni profesorilor de religie din toate şcoalele secundare de băeţi şi de fete, cum să utilizeze cartea aceasta pentru aprofundarea educaţiei religioase şi a spiritului de sacrificiu în viitoarele generaţiuni de credincioşi ai bisericii ortodoxe-române.

4. Să se impună studiul amănunţit al documentelor publicate cu anexele celor 2 volume tuturor Academiilor, seminariilor şi şcoalelor normale de sub jurisdicţia bisericii ortodoxe.

5. I. P. S. Sa Mitropolitul este rugat, ca în cadrul şedinţelor Congresului mitropolitan ce se va convoca anul acesta, să se comemoreze în mod solemn amintirea de 170 ani a mişcării lui Sofronie, căruia i se cuvine toată recunoştinţa posterităţii pentru salvarea ortodoxiei româneşti în Transilvania şi părţile ungurene.

6. Să se numească o comisiune specială, spre a cerceta unde se odihnesc osemintele lui Sofronie şi să se ia măsurile necesare pentru a i se ridica la mormânt o cruce de pioasă amintire creştinească.

7. Să intervină P. S. noştri ierarhi în cea mai apropiată sesiune a Sf. Sinod spre a se lua neîntârziate măsuri pentru canonizarea tuturor preoţilor şi mirenilor, cari au fost martirizaţi în cursul luptelor din sec. XVIII pentru apărarea ortodoxiei prin bătăi, întemniţări şi ucideri.

8. Pentru a face să pătrundă în cercuri cât mai largi cunoştinţa despre luptele şi suferinţele seriei întregi de martiri ai ortodoxiei noastre, să se ia măsuri pentru întemeierea unei biblioteci de popularizare istorică religioasă, ale cărei broşuri să

fie distribuite săptămânal sau lunar prin mijlocirea organelor parohiale din întreagă mitropolie.

Propunerea eruditului academician a fost primită cu o îndreptățită însuflețire de către plenul înaltului sfat bisericesc și a fost dată spre studiu amănunțit unei comisiuni speciale.

Serbările de comemorare a eroicelor lupte pentru apărarea ortodoxiei, desfășurate acum 170 de ani, vor avea loc la vară în cadre deosebit de largi și mărețe. NECULCE.

NOTE ŞI INFORMAŢII.

TRECEREA studenţilor dela o Academie teologică la alta în decursul anilor de studiu, ridică o problemă dintre cele mai arzătoare: necesitatea unificării organizaţiei tuturor Academiilor teologice din Ardeal. Aceasta atât din punctul de vedere administrativ cât şi din al învăţământului.

Circulaţia interacademică a studenţilor a început şi e sigur că ea se va accentua în viitor. Această circulaţie nu va avea nici o urmare rea. Ci dimpotrivă. Se va mai sparge zidul autonomist, prea gros astăzi, al eparhiilor; va câştiga în schimb, prin creştere, conştiinţa solidarităţii care trebue să existe între toate eparhiile şi între toţi preoţii sfintei noastre biserici, solidaritate de care azi avem trebuinţă mai mult ca ori când. Numai în felul acesta vom putea deschide drumul tot mai larg spre ecumenicitatea, care din dogmă teoretică trebue să treacă în viaţă.

Dacă legea reorganizării învăţământului teologic va mai întârzia, Academiile teologice vor trebui să purceadă măcar la unificarea organizaţiei lor, ca să fie şi mai tari faţă de ceice nu le recunosc şi cari stăruiesc în credinţa bizară că Biserica nu are dreptul, ori nu e în stare să dea o pregătire superioară slujitorilor săi.

*

ZIARELE străine nu mai răzbesc să comunice toate ştirile grozave despre ceeace se petrece în Rusia şi mai ales despre cumplita teroare a Sovietelor împotriva Bisericii ortodoxe. In Tiraspol (aproape de Tighina noastră) bolşevicii au dărâmat de curând măreaţa catedrală a oraşului, arzând în piaţă o mare mulţime de icoane sfinte.

Icoanele arse s'au refugiat însă în sufletele credincioase, unde nici o flacără nu le poate mistui şi unde vor încălzi tot mai mult inimile spre suferinţă mucenicească pentru Hristos.

*

DE CÂŢIVA ani încoace guvernele ţării par a-şi face deadreptul o problemă din zăticnirea activităţii pe care Biserica e chemată să o desfăşoare în mijlocul poporului credincios. Măsurile lor ilegale sunt îndreptate mai ales împotriva Bisericii ortodoxe, care — după îndelungata robie şi mucenicie înţeleaptă — credeam că măcar în România-mare va ajunge să munciască

în condiţii mai fericite. Din pricina aceasta o mare parte din energia ierarhilor noştri şi a preoţimii noastre de mir a trebuit să fie cheltuită în epoca postbelică întru apărarea celor mai elementare drepturi ale Bisericii, drepturi pe care statul le-a încălcat sistematic şi cu o lipsă de scrupul vecină cu cinismul.

Preoţimea noastră a luptat cu demnitate şi deplină conştiinţă împotriva nedreptăţilor din Legea cultelor, împotriva Concordatului anticonstituţional şi antinaţional, iar acum este adusă în situaţia de a lupta împotriva recentei chirurghii bugetare, al cărei mare şi neîndurat măiestru este dl Costăchescu, ministrul Instrucţiunii şi al Cultelor.

Işi poate închipui oricine, câtă energie s'a cheltuit şi se cheltuieşte încă în această luptă, de care Biserica ar fi bine să fie scutită, pentru a-şi putea închina toate puterile — misiunii sale duhovniceşti în mijlocul poporului.

Când va înţelege oare statul, că *acesta* este şi interesul său, în mijlocul acestui veac de răsvrătiri anarhice, starnite, sau măcar alimentate de o politică tâmpită?

*

ROADELE tendinţelor catolicismului în şcoli le relevează cu obiectivitate profesorul Fl. G. Bratu-Roşiori în ziarul „Cuvântul" dela 14 Noemvrie 1930. Intre altele numitul profesor spune: „In toate împrejurările preoţii uniţi — greco-catolicii — şi profesorii căzuţi din lună reduc orele de şcoală la simple iniţieri *„sănătoase"* de iezuitism medieval, boicotând pe cât pot ortodoxismul. Pentru concretizarea aserţiunilor mele, îmi amintesc cu indignare cum numeroşi preoţi uniţi (cu Roma) „profesori secundari" mi-au afirmat: *„mult mai bine o duceam sub regimul maghiar"*. Din liceele româneşti au făcut citadele iezuite, constituind rezultatul concret al şcolilor lor." Dupăce arată cum în liceele din părţile de nord ale Ardealului, ca: Beiuş, Baiamare, Satu-mare, Zălau, Dej, Gherla, Năsăud etc. mai bucuros sunt primiţi elevi de altă confesiune: ebraică, reformată, catolică, decât cei ortodocşi, cărora li se fac tot felul de greutăţi ca să-i alunge, adaogă: „e clar ca lumina soarelui, sistemul de alungare al elevilor din Vechiul Regat este de natură confesională... E bine să se ştie, că elevul de religie catolică sau unită era şi este protejat; aşa că nulităţile parvin în clasa următoare fără nici o piedecă".

*

DECANATUL Facultăţii de Teologie din Bucureşti roagă pe toţi fraţii preoţi ca, dacă au vre-o colecţie de reviste sau ziare, Biblii româneşti vechi, ca şi orice alte lucrări de literatură bisericească românească, veche sau nouă, să le ofere bibliotecii Facultăţii. Biblioteca — în limitele sumelor de care dispune şi după valoarea lor — le va plăti. N. C.

*

MĂRUNTE.

— Cunoscutul arheolog dela universitatea din Ierusalim, prof. E. L. Sukenik, a ţinut la Berlin o conferinţă în care arată că s'au descoperit în Ierusalim morminte care datează din epoca dela o sută de ani înainte până la o sută de ani după Hristos.

Mormintele sunt acoperite cu plăci de piatră, pe care sunt gravate nume, care se găsesc şi în Noul Testament, ca de pildă: Johana, Maria, Elisaveta, Salome şi Safira, o transcripţie elenă a numelui Schapira, adecă „Frumoasă".

Inscripţiile sunt parte ebraice, parte elene.

S'a găsit de asemeni o ladă cu oseminte, care poartă în limba aramee inscripţia Iesua Bar Ioseph, adecă Isus fiul lui Iosif.

— După o recentă decizie a guvernului ungar, parohiile ortodoxe române şi sârbe din Ungaria sunt silite să se organizeze într'o „Biserică ortodoxă maghiară". Preoţii sunt obligaţi să slujească şi să predice în limba maghiară.

Pe uniţi i-a luat şi mai scurt. I-a înglobat pur şi simplu în biserica romano-catolică, le-a dat preoţi catolici, cari le fac slujbă latinească şi ungurească.

Se vede că Ungurii tot nu se mai ... „deşteaptă".

— In Eisenach (Germania) s'a deschis o şcoală evanghelică pentru mirese. Această instituţie are scopul să prepare femeia pentru viaţa familiară, în rândul prim din punct de vedere religios şi numai după aceea pentru creşterea copiilor şi pentru gospodărie.

— Mormântul marelui pedagog Amos Commenius a fost descoperit în Naarden lângă oraşul Amsterdam. Rămăşiţele lui pământeşti au fost reînhumate în prezenţa autorităţilor cehoslovace.

— Sanctitatea Sa, Meletie II, Patriarhul Alexandriei a înştiinţat la Crăciun pe lordul Dr. Cosmo Lang, Arhiepiscop de Canterbury, că sfântul Sinod al Patriarhiei aderă la decizia din 28 Iulie 1922 a Patriarhiei ecumenice de Constantinopol în chestia recunoaşterii validităţii hirotoniei anglicane şi a succesiunii apostolice a ierarhiei anglicane. Patriarhul Alexandriei îşi exprimă bucuria că se înlătură peretele despărţitor între cele două biserici şi felicită pe Primatul anglican pentru iniţiativa luată în chestia paşilor de apropiere, dorindu-i să aibă fericirea de a îndruma spre bun sfârşit unirea completă a celor două biserici istorice. Documentul istoric a făcut impresie bună în cercurile eclesiastice din Anglia.

ÎN ACEST NUMĂR: